Ἔτος Γ'. Ἀριθμὸς 51.

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐσωτερικοῦ δρ. 10. Ἐξωτερικοῦ φρ. χρυσᾶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀρωγόν.

ΤΙΜΗ ΣΩΜΑΤΩΝ Α' ΚΑΙ Β' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς

Σῶμα α'. ἔτους δρ. ἢ φρ. 5. Σῶμα β'. ἔτους δρ. ἢ φρ. 7
Διὰ τοὺς μὴ συνδρομητὰς ἀντὶ δρ. 10.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου ἐν οἰκοίᾳ Πλάκας παρὰ τῇ Δημοτικῇ Σχολῇ, ὁδὸς Φλέσσα, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἀνέστη Κωνσταντινίδου».

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθήνας.
College «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώργιον Δ. Ματθόπουλον ἔμπορον.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιευόμενα καὶ μὴ οὐκ ἐπιστρέφονται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1890.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἓν καίριον κτύπημα. — Ὁ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγών. — Γ. Σκαλτσούνη, ψυχολογικαὶ μελέται (ΙΒ'.) Τὸ αὐτεξούσιον. — Πῶς θέλομεν τὸν κλῆρον, πόθεν. — Ἐκκλησία καὶ Παρθεναγωγεῖον ὑπὸ Κ. Διαλεισμᾶ. — Γ. Τυπάλδου Κοζάκη ἀγόρευσις ἐν τῇ Βουλῇ περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος. — Ἀνέγερσις συχνῆς ὑπομνήσεως. — Θρησκευτικὴ κίνησις. — Δωρεαὶ ὑπὲρ τῆς «Ἀναπλάσεως».

Τινὲς ἐξακολουθοῦσιν ἔτι πέμποντες τὰς συνδρομὰς αὐτῶν πρὸς τὸν κ. πρώην ταμίαν. Καθιστῶμεν γνωστὸν ὅτι ἡ πρὸς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου ἀποστολὴ τῶν συνδρομῶν γίνεται: Πρὸς τὸν ταμίαν τῆς «Ἀναπλάσεως» κ. Γ. Δ. Ματθόπουλον, ἔμπορον, εἰς Ἀθήνας.

ΕΝ ΚΑΙΡΙΟΝ ΚΤΥΠΗΜΑ

Τοιοῦτον εἶνε τὸ δωδέκατον περὶ αὐτεξουσίου ἄρθρον τοῦ κ. Γ. Σκαλτσούνη, ὅπερ δημοσιεύομεν σήμερον ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» καὶ ὅπερ ἀπλῆστως πάλιν παντιχοῦ θὰ ἀναγνωσθῇ εἶνε Ἓν καίριον κτύπημα κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ *καὶ τῶν ὁμοφυῶν διδασκαλιῶν. Ὅ,τι δὲ καθιστᾷ τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπαρωγότερον καὶ μὴ κουράζον δι' ὅλου τοῦ μήκους αὐτοῦ εἶνε καὶ ἡ φυσικότης καὶ ἡ ἁπλότης μεθ' ἧς διεξάγεται. Ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθησι τὰς ἑαυτοῦ ἰδέας ἐν συνδιαλέξει πρῶτον μὲν μετά τινος τελειοφοίτου τῶν ἐν Ἀθήναις γυμνασίων μεταβαίνοντος εἰς Εὐρώπην πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του, εἶτα δὲ μετὰ τῆς κυρίας Τ..., λαμβάνει δὲ τὰς ἀφορμὰς ἐκ ζητημάτων τῆς ἡμέρας σπουδαιοτάτων, ὅπερ ἐγείρει ζωηρότερον τοῦ ἀναγνώστου τὸ ἐνδιαφέρον.*

Πῶς εἶνε λελυμένον τὸ περὶ ἐλαττώσεως τῶν ἐγκλημάτων ζήτημα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ; Τίνες ἔχουσιν ἐν Ἑλλάδι τὴν εὐθύνην διὰ τὴν αὔξουσαν ἐγκληματικότητα καὶ διὰ τὴν τοῦ κλήρου ἀθλιότητα; Ποία εἶνε ἡ μία καὶ μόνη ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τὴν ἠθικοποίησιν τοῦ λαοῦ; Ποίας ἰδέας περὶ ἐλευθέρας θελήσεως καὶ εὐθύνης ἔχουσι πλεῖστοι τῶν ἐν Ἑλλάδι νέων; Ποίαν ἠχὼ εὑρίσκει ἐν Ἰταλίᾳ καὶ κατὰ πόσον ἐλήφθη ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῆς βουλῆς εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ νέου ἰταλικοῦ ποινικοῦ κώδικος ἡ νέα τῶν ἐγκληματολόγων σχολὴ τοῦ Lombroso *καὶ τοῦ* Garofalo; *Πόσοι καὶ ποῖοι καθηγηταὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἰταλίας ἔγραψαν κατὰ τῆς σχολῆς ταύτης; Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ σπουδάζουσα ἐν Ἀθήναις νεολαία εὑρίσκεται εἰς ἣν κατάστασιν περιέγραψεν ὁ ἀείμνηστος διευθυντὴς τοῦ πρακτικοῦ Λυκείου Θ. Νέγρης; Ὁποῖα τὰ συμπεράσματα εἰς ἃ καταλήγουσί τινες κρίνοντες ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ ἐνστιγματικοῦ βίου τῶν ζῴων; Τίς ἡ ἐπὶ παρεμφεροῦς ζητήματος γνώμη τοῦ ἰατροῦ* Longet *καὶ τοῦ φυσιολόγου* Lordat *καὶ τοῦ ἡμετέρου ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ τῆς ὀφθαλμολογίας κ. Πανᾶ; Ὁποῖον τὸ ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν Κυριῶν» ἄρθρον περὶ τῆς ψυχῆς τῶν μυρμήκων; Ἔχουσι λοιπὸν καὶ οἱ μύρμηκες καὶ τὰ ἄλλα ζῷα οἷας καὶ οἱ ἄνθρωποι*

πνευματικὰς δυνάμεις; Ὁποῖα τὰ ἔργα τῶν ζώων πρὸς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων; Τί τὸ ἐνστικτον πρὸς τὸ αὐτεξούσιον; Τίς ἡ γνώμη τοῦ μεγάλου ἱδρυτοῦ τῆς νεωτέρας βοτανικῆς Λιναίου; Ὁποῖον τὸ φρόνημα τοῦ Λαμετρὴ καὶ τοῦ Χέκελ καὶ τῶν ὁλοφρόνων καὶ πανθεϊστῶν τῆς Γερμανίας; Τίνες ἐπετέθησαν πρῶτοι κατὰ τοῦ Γαλιλαίου καὶ τίνες ἀνεκάλυψαν τοὺς νόμους τῶν οὐρανίων σωμάτων; Τίνα τὰ συνηγοροῦντα ὑπὲρ τοῦ αὐτεξουσίου; Ἐπὶ τίνι σκοπῷ ἐδημοσιεύθη τὸ περὶ ψυχῆς τῶν μυρμήκων ἄρθρον ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν Κυριῶν»; Τί εἶνε ἡ γυνὴ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἄνευ θρησκευτικότητος; Τίνες οἱ χαρακτῆρες τῶν νόμων τῆς ἐλευθερίας ἐν σχέσει πρὸς τοὺς βιολογικοὺς καὶ ὀργανικούς; Ὁποῖαι αἱ περὶ τῆς ἐλευθέρας νοητικῆς ἐνεργότητος ἀποδείξεις;

Ἰδοὺ τὰ σπουδαίως ἐνδιαφέροντα ζητήματα, περὶ ὧν πραγματεύεται τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἄρθρον τοῦ κ. Σκαλτσούνη, καίριον καταφέρον κτύπημα κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῶν παρεμφερῶν διδασκαλιῶν. Ἀναγνῶτε αὐτὸ μετὰ προσοχῆς· ὅταν φθάσητε εἰς τὸ τέλος, ἂν καὶ εἶνε ἱκανῶς μακρόν, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ εἴπητε· Διατί νὰ μὴ ἦτο μακρότερον!

Ο ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝ

Πρὸς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἔχουσιν ὑποκείμενον ἐμπαιγμοῦ καὶ χλεύης, πρὸς τοὺς τοιούτους ἀναμιγνύοντες **παραδίδουσιν εἰς κοινὴν θυμηδίαν** *οἱ μὲν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κορινθίας, οἱ δὲ τὸν τῶν Ἀθηνῶν, οἱ μὲν διὰ γολοιογραφιῶν, οἱ δὲ διὰ πλαστῶν γελοιογραφικῶν ἐπιστολῶν δημοσιευομένων εἰς σπουδαῖον φύλλον! Εἰς τοιοῦτον στάδιον κατεβίβασαν ἤδη τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνα αὐτῶν!*

Ἀλλὰ τοιοῦτος ἀγών, ἐὰν ἄνευ πάθους καὶ ἄνευ πλάνης σωφρόνως σκεφθῶσι, θέλουσιν ἐννοήσει ὅτι εἶνε ὄχι ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατ' αὐτῶν τῶν οὕτως ἀγωνιζομένων.

Μὴ πλανώμεθα!

Βεβαίως δὲν ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ὁ κολακεύων τὸν κλῆρον ἢ οἱονδήποτε κληρικόν, ὁ δικαιολογῶν πᾶσαν οἱανδήποτε πρᾶξιν αὐτῶν, ἔστω καὶ κακήν, ὁ διαμαρτυρόμενος κατὰ παντὸς ἐλέγχοντος αὐτούς, ἔστω καὶ δικαίως, ἔστω καὶ προσηκόντως.

Ἐπίσης δὲν ἀγωνίζεται βεβαίως ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐλέγχων ἀδίκως καὶ ἀνοικείως τὸν κλῆρον ἢ οἱονδήποτε κληρικόν, ὁ διαστρέφων τοὺς λόγους ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν, ὁ διαβάλων ἀνυποστάτους κατ' αὐτῶν κατηγορίας, ὁ τὰς τυχὸν παρεκτροπὰς αὐτῶν μεγαλοποιῶν, ὁ παραδίδων αὐτοὺς εἰς κοινὴν θυμηδίαν διὰ γελοιογραφιῶν ἢ πλαστῶν γελοιογραφικῶν ἐπιστολῶν, ὁ ἕτοιμος νὰ ἐξυβρίσῃ βαναυσότατα πάντα ὅστις καὶ ἄνευ ἀναμίξεως προσώπων καὶ μεθ' ὕλης τῆς εὐγενείας καὶ τῆς κοσμιότητος ἤθελεν ἐπιχειρήσει νὰ ὑποστηρίξῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀληθείας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἀδίκως προσβαλλομένους.

Τίς λοιπὸν ἐκτελῶν τὸ ἐπίμοχθον, ἀλλ' εὐγενὲς ἔργον τοῦ εὐσυνειδήτου δημοσιογράφου, τίς ἀγωνίζεται πράγματι ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας;

Ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγωνίζεται ὁ ὑποστηρίζων καὶ διαδίδων τὰς ποιούσας αὐτῆς ἀληθείας, ὁ ὑποστηρίζων πάντα εἰλικρινῶς ὑπὲρ αὐτῆς ἐφαζόμενον, ὁ συνηγορῶν παρὰ τῇ πολιτείᾳ ὅπως λάβῃ πᾶν ἐντὸς τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς μέτρον δυνάμενον νὰ συντελέσῃ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὠφελίμων ἔργων, ὁ ὑπερασπίζων τὰ δίκαια αὐτῆς προσβαλλόμενα, ὁ ἐλέγχων τὰς περίξεις τῶν λειτουργῶν αὐτῆς ἐν ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν συνέσει μεγάλῃ, προσέχων μήπως ἀντὶ ὠφελείας βλάβης μᾶλλον γένηται πρόξενος.

Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἔχει πράγματι ἀνάγκην πολλῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιστῶν, διότι ἕνεκα λόγων πολλῶν καὶ ποικίλων, οὐχὶ σημερινῶν, ἀλλ' ἀπ' αἰώνων ἤδη ὑφιστιαμένων, ἡ μήτηρ ἡμῶν ἁγία Ἐκκλησία εὑρίσκεται οὐχὶ ἐν ᾗ κατασταίσει ἐπιθυμεῖ πᾶν γνήσιον αὐτῆς τέκνον. Ἐμπρὸς λοιπόν, ὦ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀγωνισθῆτε τὸν εὐγενῆ ὑπὲρ τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀγῶνα, ἀγωνισθῶμεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ τεταγμένοι οὐχὶ εἰς τὴν πρώτην τῶν κολάκων, οὐδὲ εἰς τὴν δευτέραν τῶν ὑβριστῶν τάξιν, διότι τότε οὐδὲν ἔχει ἀνάγκην ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἄλλων ἐχθρῶν, ὅταν ἔχῃ ἐν ἑαυτῇ τοιούτους ἀγωνιστάς, ἀλλ' ἀγωνισθῶμεν τεταγμένοι εἰς τὴν θέσιν τῶν εἰλικρινῶν, τῶν φιλαλήθων, τῶν ἀπαθῶν, τῶν ἀπροσωπολήπτων, τῶν ἀφαρμάστων, τῶν δικαίων, τῶν ἐπιεικῶν, τῶν πεφωτισμένων, τῶν ἀξίων τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν δημοσιογράφων.

Τίς ἀνάγκη τῶν ὕβρεων, τῶν περιφρονήσεων, τῶν ἐμπαιγμῶν εἰς ἀνθρώπους ἐπαγγελλομένους ὅτι ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀγάπης, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης; Ἴδετε, ἰδετ' ἀμιλλῶνταί τινες ἵνα ἀναδειχθῶσιν ἀνυπέρβλητοι εἰς τὸ ὑβρίζειν! Ἂν λαμβάνουσιν ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τοιαύταις ἀμίλλαις πονηραῖς ἀθλιώτερος ὁ νικήσας.

Ἂς ῥίψωμεν λοιπὸν εἰς λήθην τὸ παρελθὸν καὶ ἂς τραπῶμεν τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας διὰ τὸ μέλλον. Τοῦτο εἶνε παράγγελμα αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου. Τῶν μὲν ὀπίσω, λέγει, ἐπιλανθανόμενος, πρὸς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος.

Ὅστις θέλει νὰ ἀγωνισθῇ πράγματι τὸν εὐγενῆ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνα, ἰδοὺ τὸ ἀληθὲς τοῦ ἀγῶνος τούτου στάδιον.

Πᾶσα αἴτησις πρὸς ἀποστολὴν καθυστερήσαντος φύλλου παρακαλοῦμεν νὰ γίνηται ἐντὸς ἑνὸς τὸ πολὺ μηνός.

Ι. ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΙΒ'.

ΠΕΡΙ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΥ

Ι

Νέος, διανύσας ἐν Ἀθήναις τὴν σειρὰν τῶν γυμνασιακῶν μαθημάτων, μεταβαίνων εἰς τὴν Ἑσπερίαν καὶ διὰ Τεργέστης διερχόμενος, μ' ἐπεσκέφθη μεταδίδων μοι καὶ ἀσπασμοὺς τοῦ πατρός του, ἀρχαίου καὶ σεβαστοῦ φίλου μου.

Λόγου γενομένου περὶ τῆς ἐπιτάσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκληματικότητος, ἐδήλωσα πρὸς τὸν ἐπισκεφθέντα με νέον τὴν ἀπορίαν μου ἐπὶ ταῖς διεξαγομέναις εἰς τὴν δημοσιογραφίαν συζητήσεσι πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ ὁρισμὸν τῶν μέσων τῆς περιστολῆς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐνσκηψάσης ἠθικῆς νόσου, ἐπαπειλούσης τὸν ἠθικὸν καὶ ἐθνικὸν βίον τοῦ ἔθνους καὶ ἀτιμαζούσης ἡμᾶς παρὰ τοῖς ἐκπεπολιτισμένοις λαοῖς. «Πρὸς τί, ἔλεγον, αἱ μακραὶ καὶ ἄσκοποι συζητήσεις ἐπὶ ζητήματος πρὸ αἰώνων λελυμένου εἰς κοινωνίας οἵα ἡ ἡμετέρα ἢ καὶ μᾶλλον προηγμένας ἡμῶν εἰς τὸν πολιτισμόν; Βεβαίτης ὅτι ἡ τιμωρία θὰ παρακολουθήσῃ τὸ ἔγκλημα, ἐξημέρωσις δὲ τῶν ἠθῶν καὶ ἕξεων τοῦ λαοῦ διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἠθικῆς, εἶνε τὰ μέσα δι' ὧν καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ προήχθη ὁ πολιτισμὸς καὶ δι' ὧν προστατεύεται μὲν ἡ δημοσία τάξις, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ κράτους τοῦ πολιτειακοῦ νόμου, διαπλάττεται δὲ τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀνθρώπου συναίσθημα καὶ περιστέλλονται αἱ ὁρμαὶ τῶν παθῶν καὶ τῶν κτηνωδῶν ὀρέξεων. Ἀντὶ ἀσκόπου συζητήσεως, δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ συνεργασθῶμεν πάντες πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μέσων, δι' ὧν ἐπετεύχθη παρὰ τοῖς ἐκπεπολιτισμένοις λαοῖς ἡ βελτίωσις τῶν δημοσίων ἠθῶν καὶ ἡ περιστολὴ τῆς ἐγκληματικότητος; Οἱ κυβερνῶντες τὴν πολιτείαν εἶνε βεβαίως ὑπεύθυνοι καὶ διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι δεσπόζουσαν ἀτιμωρησίαν καὶ διὰ τὴν ἀνήκουστον πληθὺν τῶν καταργούντων τὰς ποινὰς διαταγμάτων, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶνε ἔνοσμα καὶ παρόρμησις πρὸς διάπραξιν νέων ἐγκληματικῶν πράξεων. Εἶνε ὡσαύτως ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἀθλιότητα, εἰς ἣν ὁ κλῆρος διάκειται, δαπανῶντες μὲν ἑκατὸν ἑκατομμύρια, μὴ καταβάλλοντες δὲ ἐλάχιστον ἐξ αὐτῶν μέρος πρὸς διαμόρφωσιν καὶ ἀξιοπρεπῆ τοῦ κλήρου διατήρησιν. Ἀλλ' ἡ ἐπιβαρύνουσα τοὺς κυβερνῶντας εὐθύνη οὐδόλως δικαιολογεῖ τὴν ἀδράνειαν καὶ ἀδιαφορίαν πάντων ἡμῶν περὶ τῆς ἠθικῆς τῆς νεότητος καὶ τοῦ λαοῦ μορφώσεως, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον δυνάμεθα νὰ συντείνωμεν καὶ ἐφ' ὅσον δυνάμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τοὺς κυβερνῶντας νὰ ἐπιληφθῶσι καὶ λύσωσι, πρὸ παντὸς ἄλλου ζητήματος, τὸ τοῦ κλήρου καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Διότι—ἂς μὴ ἀπατώμεθα—μία εἶνε ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ἐξημέρωσιν καὶ ἠθικοποίησιν τῶν λαῶν, ὁ χριστιανισμὸς ἐξυπηρετούμενος ὑπὸ κλήρου πεφωτισμένου, ἐναρέτου, κατέχοντος ἐν μέσῳ τῆς κοινωνίας ἔντιμον καὶ ἀξιοπρεπῆ θέσιν, καὶ ἀφισταμένου ἀπὸ πάσης πολιτικῆς ἐνεργείας. Διότι ὁ χριστιανισμὸς δὲν περιέχει ἁπλῶς ἐν ἑαυτῷ τὸ τέλειον καὶ ἰδεῶδες τῆς ἠθικότητος καὶ τῶν πυραγγελμάτων πρὸς θεραπείαν πάσης ἠθικῆς νόσου, ἀλλ' εἶνε καὶ δύναμις ἐνεργοῦσα καὶ ἐνισχύουσα τὸ ἐμφυτον θρησκευτικὸν συναίσθημα, δι' οὗ τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ διανοήματα δύνανται νὰ μεταβληθῶσι καὶ αἱ πρὸς τὸ κακουργεῖν ὁρμαὶ νὰ ἐκριζωθῶσι. Πρὸς τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ οὔτε Ἐκκλησία νεκρὰ καὶ περιφρονουμένη οὔτε κλῆρος μὴ γνωρίζων ἢ νὰ ἐπιτελῇ τυπικῶς τὰ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας».

Ὁ ἐπισκεφθεὶς με νέος ἤκουε τοὺς λόγους μου μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἀλλὰ καὶ μετά τινος δισταγμοῦ, ἐκδηλωθέντος μοι διὰ τῆς ἑπομένης παρατηρήσεως.

— «Καὶ νομίζετε ἀρά γε ὅτι ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν λαῶν διαπλάσεως δύνανται νὰ ἐπιδράσωσι μέσα ἠθικὰ καὶ θρησκευτικά; Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς παρατηρήσω ὅτι, ἐφ' ὅσον δύναμαι νὰ κρίνω ἀπὸ τοὺς λόγους σας, ὑμεῖς παραδέχεσθε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐλεύθερος κατὰ τὴν διάπραξιν τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἐν γένει τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἔργων του, ἀλλ' ἡ νέα τῶν ἐγκληματολόγων σχολὴ ἀπέδειξεν ὅτι οἱ ἐγκληματίαι εἶνε τοιοῦτοι ἐκ γενετῆς καὶ ἀταβισμοῦ ἢ γίνονται ὡς ἐκ περιστάσεων ἀπροόπτων ἐξαρτωμένων ἐκ τῶν βρωμάτων, δι' ὧν τρέφονται, καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης ἐπιδράσεως τῶν ἐπενεργειῶν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ περιέχοντος, ἐν ᾧ ζῶσι. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, τὰς ὁποίας καθιέρωσεν ἐν Ἰταλίᾳ ἡ περιώνυμος θετικὴ σχολὴ διὰ τοῦ Lombroso καὶ Garofalo, τοὺς ἐγκληματίας πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς ἀνευθύνους τῶν πράξεών των, νὰ περιορίζωμεν δ' αὐτοὺς εἰς τὰ φρενοκομεῖα ἢ καὶ εἰς φυλα-

κάς, ὡς κάμνομεν διὰ τὰ ἄγρια κτήνη, ἐξ ὧν ἀπειλεῖται ἡ ὕπαρξίς μας. Ἡ μέχρι τοῦδε ἐπικρατήσασα πρόληψις, καθ' ἣν ἐθεωροῦντο κατάλληλα μέσα ἠθικότητος καὶ θρησκευτικότητος πρὸς ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν καὶ πρὸς περιστολὴν τῆς περὶ τὸ ἐγκλήματεῖν ὁρμῆς, δὲν ἔχουσι πλέον ὑπόστασιν μετὰ τὰς νέας προόδους τῆς περὶ ἐγκλήματος καὶ ποινῆς ἐπιστήμης».

Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, εἶχον ἐνώπιόν μου νέον μὴ διαμορφώσαντα μὲν ἰδίας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου ἰδέας, ἀλλ' ἀποδεξάμενον τὸ κήρυγμα τῆς νέας ἰταλικῆς τῶν ἐγκληματολόγων σχολῆς, οἷον ἐγνώρισεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ἑλλάδος ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων». Ἀδύνατον βεβαίως μοὶ ἀπέβαινε κατὰ τὴν εὐκαιρίαν μιᾶς φιλικῆς ἐπισκέψεως νὰ ἐπιληφθῶ τῆς ἀναλύσεως καὶ ἀνασκευῆς τῶν περὶ ἐλευθέρας βουλήσεως καὶ ἐγκληματικότητος θεωριῶν τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς νέας τῶν ποινικολόγων σχολῆς, ὀφείλων ὅμως νὰ μὴ ἐγκαταλείψω τὸν ἀγκθὸν νέον εἰς τὴν πλάνην, εἰς ἣν παρέσυραν αὐτὸν οἱ τῶν Ἀθηνῶν ὑπέρμαχοι τῶν παραλόγων δοξασιῶν, τῷ ἀπηύθυνα τὴν ἑπομένην συμβουλήν.

— «Ἐλπίζω ὅτι προσεχῶς θέλετε μελετήσει ἐμβριθέστερον τὸ ζήτημα βοηθούμενος καὶ ὑπὸ ἄλλων συγγραφῶν. Αἱ περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἀρχαὶ τῆς καλουμένης νέας σχολῆς ἀντιστρατεύονται πρὸς τὰς ἀρχάς, ἃς ἀπεδέξαντο πάντες οἱ περὶ τὸν ἄνθρωπον φιλοσοφοῦντες ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι τοῦ Ἰουλίου Σίμωνος, αἱ δὲ περὶ ἐγκλήματος καὶ ποινῆς θεωρίαι τοῦ Lombroso καὶ Garofalo, τὰς ὁποίας πλὴν τοῦ συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων» καὶ ἄλλος εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ συλλόγου ὁ Περνασσὸς ἐδίδαξε, κρίνονται ὑπὸ τῶν ἐξόχων φυσιολόγων καὶ ποινικολόγων τῆς Ἑσπερίας ὡς παροδικαὶ καὶ ἐπιστημονικὰ ἐξαμβλώματα».

— «Ὁμολογῶ, ὑπέλαβε τότε ὁ ἀποπληθεὶς νέος, ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ἐγνώριζον ὅτι αἱ νέαι θεωρίαι τῆς ἰταλικῆς σχολῆς, περὶ ἐλευθέρας βουλήσεως καὶ αὐτεξουσίου, τοιούτους ἔχουσι πολεμίους. Θὰ μὲ ὑποχρεώσητε δέ, ἐὰν εὐαρεστηθῆτε νὰ μοὶ ὑποδείξητε τὰς πηγάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀφυόμενος νέας πληροφορίας, γνωρίζων δὲ καὶ τοὺς ἀντιτεινομένους πρὸς ἀνασκευὴν λόγους, εὑρεθῶ εἰς θέσιν νὰ διαμορφώσω ἰδίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος κρίσιν. Ἀποδεξάμενος ἀνεξετάστως τὰς τῶν ἄλλων δοξασίας εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι αὗται ἐγκρίνονται ὑπὸ τῶν σπουδαιοτέρων ποινικολόγων».

— Ἡ πλάνη σας εἶνε εὐεξήγητος. Παρατηρῶ δὲ μετὰ λύπης ὅτι οἱ ἐπιχειρήσαντες νὰ κατηχήσωσι τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς θεωρίας τῆς ὑλοδοξίας καὶ τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ νὰ καταστήσωσι πρακτικὰς τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν συνεπείας περὶ τοῦ ἀνευθύνου τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων, προβαίνουσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ὡσαύτως ἐπρόκειτο περὶ ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν μηδόλως ἀμφισβητουμένων ὑπὸ τῶν ἐξόχων ἐπιστημόνων. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν νέων ἐξελίξετε ὅτι αἱ περὶ ἐξελίξεως τῆς ζωῆς θεωρία καὶ αἱ περὶ τοῦ ἀνευθύνου τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων διδασκαλίαι ἔχουσιν ὑπόστασίν τινα ἢ ἐγένοντο ἀποδεκταὶ τοιαῦταχῶτον παρά τινος τῶν διεπόντων τῆς ἐπιστήμης ἀρμόδιον. Ἀλλ' ὅπως λάβητε ἀμυδράν τινα ἰδέαν περὶ τῆς πλάνης, εἰς τὴν ὁποίαν σᾶς παρέσυραν, θὰ φέρω εἰς γνῶσίν σας δύο γεγονότα. Πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους συνετέχθη εἰς τὸ ἰταλικὸν βασίλειον νέος ποινικὸς κώδιξ γενόμενος δεκτὸς εἰς τὰς βουλὰς μετὰ μακρὰς συζητήσεις καὶ ἐπεξεργασίαν. Γνωρίζετε ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν σημερινὴν τῆς Ἰταλίας κυβέρνησιν εἶνε ὀπισθοδρομικοὶ μὲν ἐχθροὶ τοῦ καθολικισμοῦ, ἀδιάφοροι δέ, ἢ ἴσως καὶ κολίμιοι, πρὸς πᾶσαν θρησκευτικὴν ἰδέαν· ἀλλ' οὔτε οἱ κυβερνῶντες τις οὔτε οἱ βουλευταὶ οὔτε τῶν γερουσιαστῶν τις ἠξιώθησαν μικρᾶς ἢ προσοχῆς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐπαγγελίας τῆς καλουμένης νέας ἐγκληματολογικῆς σχολῆς, ἐν δὲ τῷ νέῳ κώδικι ἐπεκράτησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν αἱ περὶ ἐλευθέρας βουλήσεως ἀρχαὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἐπιστήμης, ἐκ τῶν ὁποίων οὔτε ἡ ἀνθρωπάτης οὔτε ἐπιφανής τις τῶν ἐπιστημόνων οὐδαμῶς ἐπεμακρύνθησαν. Οὕτω δὲ τῶν δοξασιῶν τῆς νέας σχολῆς ὑποκρουομένων ἀπὸ τοῦ τόπου ἔνθα πρὸ εἰκοσαετίας ὅλης ἐφάζετο, οἱ ἐν Ἑλλάδι ὑπαδοὶ αὐτῶν μᾶς προτείνουσι νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὴν ἡμετέραν πολιτείαν. Ὥστε ἐν πάσῃ ποινικῇ δίκῃ, γινομένῃ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διαγνώσεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐγκλημάτων, τοὺς μὲν «μεγάλους κακοῦργους καὶ ἀνηθικωτέρους νὰ τιμωρῶμεν ἐπικαιρότερον, αὐστηρότερον δὲ τοὺς σχετικῶς ἠθικοτέρους, τὴν δὲ πρὸς τὸ ἔγκλημα τάσιν νὰ θεωρῶμεν ὡς μοιραῖον καὶ ἀναγκαῖον σύμπτωμα καὶ φαινόμενον τῆς ὀργανικῆς τροποποιήσεως τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς πᾶν ἄλλο σύμπτωμα εἶνε μοιραῖον ἀποτέλεσμα ἄλλης νόσου.» (330-337). Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ δεύτερον τῶν γεγονότων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐρωτῶ τὴν προσοχήν σας. Κατὰ τῶν ἀλλοκότων δοξασιῶν τῆς ἐγκληματολογικῆς σχολῆς τοῦ Lombroso καὶ Garofalo ἀντιπεξῆλθον τριάκοντα τρεῖς καθηγηταὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, τὸ δὲ γεγονὸς τοῦτο σᾶς ἐξηγεῖ τὴν τηρηθεῖσαν περιφρονητικὴν σιωπὴν ἐν ταῖς ἰταλικαῖς βουλαῖς». Ταῦτα λέγων ἔλαβον ἐκ χειρὸς τὸ περιεπτοιδωτὸν σύγγραμμα τοῦ διαπρεπεστέρου τῶν ζώντων τῆς Ἰταλίας ποινικολόγου, τοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας Lucchini, δι'

οὗ ὑπὸ τὸν τίτλον «I semplicisti» ἀνασκευάζει τὰς θεωρίας τῆς νέας σχολῆς, ἀναίξας δὲ αὐτὸ εἰς τὴν ἑνάτην σελίδα ἐπέδειξα τὸν κατάλογον τῶν συγγραφῶν καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν τριάκοντα τριῶν καθηγητῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ τὰ πρῶτα φέροντες ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ μετεξύ τῶν ἐγκληματολόγων, ὁ Lucas, ὁ Tissot καὶ ὁ Mayer.

Ὁ ἐπισκεφθεὶς με νέος εὐχαριστήσας με ἐπὶ ταῖς γενομέναις παρατηρήσεσι μοὶ ὑπέσχετο ὅτι θέλει προμηθευθῆ τινας τῶν ὑποδειχθεισῶν πραγματειῶν, ὅπως μελετήσῃ τὰς ἐπαγγελίας τῆς νέας ἐγκληματολογικῆς σχολῆς καὶ τὸ ζήτημα περὶ τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει μετ' ἐπιστασίας ἀναλόγου τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ.

II

Δυστυχῶς δὲν ἦτο μόνον ἡ περίστασις αὕτη, καθ' ἣν διεγίνωσκον τὰ ὑπολανθάνοντα αἴτια τῆς ἀθλίας καταστάσεως, εἰς ἣν διάκειται ἡ σπουδάζουσα νεολαία ἐν Ἀθήναις, οἵαν διέγραψεν ὁ ἀείμνηστος διευθυντὴς τοῦ πρακτικοῦ Λυκείου Θεόδωρος Νέργης. Ἡ ἠθικὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν οὐχὶ μόνον τοῦ Λυκείου, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν γυμνασίων, εἶνε ἐλεεινοτάτη. Εἰς οἱανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ ἂν πορευθῆτε εἰς τὰ κέντρα τῶν διασκεδάσεων, θέλετε ἰδεῖ τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων συζητοῦντας περὶ ἀέρων καὶ ὑδάτων, πολλάκις δὲ καὶ χαρτοπαικτοῦντας. Τὰ καφενεῖα καὶ ζυθοπωλεῖα καὶ ἄλλαι διασκεδάσεις, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ μάθησις καὶ ἡ ἐκπαίδευσις εἶνε ἡ ἐνδελεχὴς μέριμνα τῶν μαθητῶν. Ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ ἐξαιρέσεις, ἀλλὰ τοσοῦτον σπάνιαι, ὥστε δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν. Ἡ νοσηρὰ αὕτη κατάστασις ἀποδεικνύει ἡλίου φαεινότερον ὅτι ἐλλείπει ἡ πρώτη ἀνατροφή». Τὴν κρίσιν ταύτην θὰ τολμήσω νὰ συμπληρώσω δι' ὀλίγων λέξεων. «Τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς πλημμελοῦς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀνατροφῆς συμπληροῦνται καὶ ἐπιτείνονται ἐν τοῖς σχολείοις, ἐμπεδοῦνται δὲ καὶ φοβερὰς λαμβάνουσι διαστάσεις ἐν μέσῳ ἀτμοσφαίρας δηλητηριαζομένης ὑπὸ τῶν θεωριῶν τῆς ἐπικράτου ὑλοδοξίας, ἐξ ὧν ἀποπνέουσι φοινικὰ μιάσματα πάσης ἠθικῆς ἀρχῆς καὶ εὐθύνης καὶ παντὸς ὑψηλοῦ καὶ γενναίου φρονήματος».

III

Πρό τινων ἑβδομάδων ἡ κυρία Τ. ἐπρότεινέ μοι ψυχολογικήν τινα ἀπορίαν. «Εἰς μίαν τῶν μελετῶν σας, ἔλεγέ μοι, δι' ἧς ἀναλύετε τὰ περὶ συγκριτικῆς φυσιολογίας, ἀνέγνων, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν σωματικῶν καὶ βιολογικῶν φαινομένων ἡ ἐπέκτασις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν γενομένων ἐπὶ τῶν ζώων παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὀργανισμοῦ εἶνε λίαν ἀκροσφαλής, οὐχὶ σπανίως δὲ ἐκθέτει τοὺς ἐπιστήμονας εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα, ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου πᾶσα σκέψις στηριζομένη ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ ἐνστιγματικοῦ βίου τῶν ζώων εἶνε ἄτοπος ὁδηγοῦσα εἰς πλημμελεῖς ἐκτιμήσεις καὶ ἡμαρτημένα πορίσματα, οὕτως ἅλως διαφόρου τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας προσωπικότητος ἀπὸ τῆς οὐσίας τῆς ἐνστιγματικῆς τῶν ζώων δυνάμεως. Ἐὰν καλῶς ἀντελήφθην τῶν ἰδεῶν σας, θέλω σᾶς ἐκθέσει τὴν ἀπορίαν μου».

— «Κυρία μου! Ὀρθῶς ἀντελήφθητε τῶν ἰδεῶν μου, ἤ, διὰ νὰ ὁμιλήσω ἀκριβέστερον, ἄριστα ἀντελήφθητε τῶν προτάσεων καὶ τῶν δοξασιῶν τῶν διδασκάλων τῆς ἐπιστήμης, διότι, προκειμένου περὶ φυσιογνωστικῶν ζητημάτων καὶ βεβαιώσεων, οὐδέποτε ἐκδηλῶ ἰδέαν τινά, μὴ ἐγκριθεῖσαν καὶ κυρωθεῖσαν ἀπὸ τοὺς ἐρμοδίους ἐπιστήμονας, ὧν ἡ γνώμη κέκτηται κῦρος καὶ αὐθεντίαν ἐπὶ τοῖς συζητουμένοις. Εἶπον ὅτι κρίσεις περὶ βιολογικῶν τοῦ ἀνθρώπου ζητημάτων ἐρειδόμεναι ἐπὶ πειραμάτων γενομένων ἐπὶ τῶν σωμάτων τῶν ζώων εἶνε ἀκροσφαλεῖς, καίτοι κοινοῦ ὄντος τοῦ στοιχείου τῆς ζωῆς πάντων τῶν ἐμβίων πλασμάτων. Τὴν πρότασιν ταύτην ἠρύσθην ἀπὸ τὰς συγγραφὰς τοῦ ἰατροῦ Longet τοῦ κατέχοντος ὑπέροχον θέσιν μεταξὺ τῶν ξροπόμων καὶ ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰδικῶν ἔργων τοῦ καθηγητοῦ τῶν φυσιολογικῶν ἐπιστημῶν Lordat. Πρό τινων ἡμερῶν δ' ἐπληροφορήθην ὅτι, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος ἔτους, ὁ ἡμέτερος Πανᾶς, καθηγητὴς τῆς ἀφθαλμολογίας ἐν Παρισίοις, εἰς ἀνακοίνωσιν γενομένην εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἰατρικῶν ἐπιστημῶν περί τινων ἀναισθητικῶν φαρμάκων, ἐβεβαίωσεν ὅτι τἀποτελέσματά των εἶνε λίαν διάφορα ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ παρατηρούμενα διὰ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ζώων, ὑπέδειξε δὲ διὰ τῶν πειραματικῶν τούτων παρατηρήσεων τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς ἐκτίθενται οἱ ἀβασανίστως στηριζόμενοι καὶ κρίνοντες ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων τῆς συγκριτικῆς φυσιολογίας. Ἀλλ' ἐνοεῖτε, Κυρία μου, ὅτι ἐπὶ τῶν βιολογικῶν τούτων σκέψεων προέβην ὅπως ἐμφανέστερον καταδείξω τὴν ἀλογίαν τῶν γενομένων ἡμῖν προτάσεων περὶ διαγνώσεως καὶ ὁρισμοῦ τῶν ψυχικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν, διὰ τῶν γενομένων ἐπὶ τῶν μηχανικῶν καὶ ἐνστιγματικῶν τῶν ζώων παρατηρήσεων».

— «Ἀκριβῶς οὕτω νοήσασα τὸ ἔργον σας ἔκρινα ὅτι εἰς σᾶς ἔπρεπε νὰ ὑποβάλω ἀπορίαν τινά, εἰς ἣν μ' ἐνέβαλεν ἄρθρον καταχωρισθὲν εἰς τὸ φύλλον τῆς 28 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους τούτου τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιγρα-

φήν, «ἡ ψυχὴ τῶν μυρμήκων». Οὕτω λέγουσα ἡ Κυρία Τ. μοὶ ἐνέγνωσε τὸ προμνησθὲν ἄρθρον περιέχον, ἐν μεταφράσει, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ, περιληψίν τινα μυρμηκολογικῆς μελέτης. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην ἀνάγνωσιν ἔθετό μοι τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα· «Τί φρονεῖτε περὶ τῆς φράσεως, δι' ἧς ἀποδίδεται εἰς τοὺς μύρμηκας ψυχικὴ ὑπόστασις; Τί δὲ περὶ τοῦ ἐκδηλουμένου ἐν τῷ ἄρθρῳ ἐνθουσιασμοῦ, ὃν διήγειραν εἰς τὸν γράφοντα τὰ ὀχυρώματα τῶν μυρμήκων, *προκαλοῦντα τὸ ἐρώτημα ἐπὶ τῶν παρειῶν τῶν φυσιολόγων καὶ μηχανικῶν καὶ ἐπὶ τῶν βεβαιώσεων τοῦ ἀρθρογράφου, καθ' ἃς οἱ μύρμηκες δύνανται νὰ δώσωσι μαθήματα εἰς τοὺς γεφυροποιοὺς καὶ ὁδοποιούς μας*; Αἱ ἐξαίσιαι αὗται τῶν μυρμήκων καὶ ἄλλων ζώων ἱκανότητες, τίνι τρόπῳ δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι μὲ τὰς ἐπαγγελίας σας, καθ' ἃς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶνε οὐσίας ὅλως διαφόρου καὶ ὑπερτέρας τῆς τῶν ζώων»;

— «Κυρία μου, ἀπήντησα εἰς τὰς τεθείσας μοι ἐρωτήσεις, ὡς πρὸς τὸ κατάλληλον τῆς φράσεως δι' ἧς ἀποδίδεται εἰς τοὺς μύρμηκας καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ζῷα ψυχικὴ ὑπόστασις ὀλίγα θὰ σᾶς εἴπω. Ἡ λέξις ψυχὴ εἶνε σύμβολον ψηφίων ἢ ἤχων ἐκδηλοῦν ὑπόστασίν τινα ἢ ὀντότητα, ἀναλόγως δὲ τῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτὸ ἐννοίας ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶνε ὀρθὴ ἢ ἡμαρτημένη. Ὁ Ἀριστοτέλης ὐδόλως ἐσφάλη ἐκδηλῶν διὰ τῆς λέξεως ψυχὴ καὶ τὴν ὀργανικὴν τῶν φυτῶν δύναμιν καὶ τὴν ἐνστιγματικὴν τῶν ζώων ὑπόστασιν καὶ τὸ σύνολον ἐνεργειῶν τινων τοῦ ἀνθρώπου, διότι πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ χαρακτήρων, ὧν μόνη ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης περιβέβληται, ἔκαμε χρῆσιν ἄλλων φράσεων, ἐδόξεζε δὲ ὅτι πλὴν τοῦ ψυχικοῦ στοιχείου ὁ ἄνθρωπος εἶνε πεπροικισμένος *νοῦ ποιητικοῦ, οὐσίας ἀϊδίου καὶ ἀθανάτου*». Οὔτε οἱ μεταφρασταὶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἡμάρτησαν ἐκδηλώσαντες κατά τινας περιστάσεις διὰ τῆς λέξεως ψυχὴ τὴν ὀργανικὴν τῶν ζώων ὑπόστασιν, οὔτε ἡμεῖς σφαλλόμεθα λέγοντες μεταφορικῶς ὅτι ὁ Δ. εἶνε ἡ ψυχὴ τῆς οἰκογενείας του, ὅπως ἐκδηλώσωμεν τὸ κέντρον τῆς οἰκογενειακῆς ἐνεργείας. Οἱ μεταγενέστεροι ταῦ Ἀριστοτέλους καθιερώσαντες τὴν ὄψιν *ἔνστικτον* διὰ τὰς ἐνεργείας καὶ παθήσεις τῶν ζώων χρῶνται τῇ λέξει ψυχὴ πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ συνόλου τῶν ἐλευθέρων πνευματικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ταύτην γραμματολογικὴν συνήθειαν, οὐδόλως θὰ ἡμάρτανεν ὁ ὁμιλῶν περὶ τῆς ψυχῆς τῶν ζώων, ἐὰν δὲν ἐσκόπει διὰ τούτου νὰ συνταυτίσῃ τὴν οὐσίαν τῶν αἰτίων τῶν ἐνστιγματικῶν τῶν ζώων ἐνεργειῶν πρὸς τὸ αὐθύπαρκτον καὶ αὐτόβουλον καὶ αὐτεξούσιον τῶν πνευματικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων καὶ πρὸς τὸν «ποιητικὸν αὐτοῦ νοῦν, οὐσίαν ἄφθαρτον καὶ ἄϊδιον». Καὶ ὁ ἀείμνηστος φίλος μας Βράλας ἔκαμνε χρῆσιν τῆς φράσεως, ψυχὴ τῶν ζώων, ἀλλ' ὥριζε συγχρόνως τὴν κατ' οὐσίαν διαφορὰν τῆς ἐνστιγματικῆς αὐτῆς ἐνεργείας καὶ παθήσεως ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου καὶ τῆς λογικῆς δυνάμεως, ὧν στεροῦνται ἀπολύτως τὰ ζῷα, ὁρίζων δὲ τὸ ὑφιστάμενον ἀπλήρωτον χάσμα μεταξὺ τοῦ τελειοτέρου τῶν κτηνῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου παρατηρεῖ ὅτι, εἰς οἱανδήποτε ἀρχαίαν κατάστασιν καὶ ἂν οὗτος διατελῇ, ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν σπόρον καὶ τὴν ἐπιδεκτικότητα ἀπεριόριστον προόδου καὶ ἀναπτύξεως. Ἀλλ' οἱ ὑλοδοξοῦντες ἐπὶ σκοπῷ νὰ καταβιβάσωσι τὰς πνευματικὰς τοῦ ἀνθρώπου ἱκανότητας, ν' ἀνυψώσωσι δὲ τὰς ἐνστίκτους ῥοπὰς τῶν κτηνῶν, κάμνουσι χρῆσιν τῆς ὁμωνύμου ψυχῆς ἀδιακρίτως ἐφαρμόζοντες αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῶν ζώων καὶ ἐπὶ τῶν κοραλλίων καὶ σπόγγων καὶ αὐτῶν τῶν ξυλίνων κυττάρων, οὐχὶ κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν ἔννοιαν, οὐδὲ μεταφορικῶς, ἀλλ' ὅπως παραστήσωσι τὰς δοξασίας των, καθ' ἃς οὐδεμία ὑφίσταται διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἐνστιγματικῶν τῶν ζώων χαρακτήρων καὶ τῶν πνευματικῶν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἐνεργειῶν καὶ δυνάμεων. Οὕτω δὲ οὐδεμίαν θὰ εἶχε σπουδαιότητα ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἀναγνωσθέντος μοι ἄρθρου περὶ ψυχῆς τῶν μυρμήκων. Ἐὰν μὴ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ὄλον ἐμαρτύρει τὴν πρόθεσιν τοῦ γράφοντος ν' ἀνυψώσῃ τὸ ἔνστικτον ὑπεράνω καὶ αὐτῆς τῆς νοερᾶς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως περιστῶντος τοὺς φυσιολόγους καὶ μηχανικοὺς «ὡς ἰσοθρώνας ἀπέναντι τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀλόγου κτήνους».

«Συναισθάνομαι καὶ ἐγώ, ἐπέλαβε τότε ἡ Κυρία, μεθ' ἧς συνδιελεγόμην, τὴν γενομένην ταύτην σύγχυσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κτήνους, ἀλλ' ἀναιρῶς ἐπιθύμουν νὰ διαφωτίσητε τὸ ἐμὸν συναίσθημα καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου συγκεχυμένας ἰδέας μου».

— «Κυρία μου! Ὅταν περιεργάζεσθε ὁμαλόν τι ἔνθος καὶ ἀποθαυμάζετε τὴν μορφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξαίσιαν τῶν χρωμάτων ἁρμονίαν, δὲν λέγετε βεβαίως, ὅπως τὸ θαυμάσιον τοῦ στελέχους ἢ τῆς καλάμης ἢ τοῦ φενδρυλλίου, ἐξ οὗ τὸ ἄνθος ἐβλάστησεν, ἀλλὰ θαυμάζετε τὴν φύσιν καὶ τοὺς τεθέντας αὐτῇ ὅρους πρὸς παραγωγὴν τῶν καταπληκτικῶν φαινομένων. Μυστικὴ καὶ ἀνερμήνευτος δύναμις, ἐνεργοῦσα ἀοράτως καὶ μυστηριωδῶς, ἐκλέγει τὰ κατάλληλα θρεπτικὰ μόρια ἀπό τε τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν, ἕλκει δ' αὐτὰ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ῥίζης καὶ ἐπὶ τῶν φύλλων

καὶ κατεργάζεται καὶ συνενώνει καὶ ἐναρμονίως διασκευάζει καὶ ζωοποιεῖ τὰ ἄτομα καὶ παράγει τὸ ῥόδον καὶ τὸ ἴον κατὰ τρόπον ἐπερεάζοντα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἔκστασιν. Καὶ ὅταν ὁ φυσιολόγος ἢ ὁ μηχανικὸς ἐξακριβώσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ μύρμηκος καὶ ὑπὸ τῆς μελίσσης γενόμενα ἔργα ἐκθαμβοῦται ἐνώπιον αὐτῶν καὶ ἀποθαυμάζει τὰς μυστηριώδεις τῆς φύσεως ἐνεργείας καὶ κλίνει γόνυ εὐσεβείας ἐνώπιον τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ δὲν ἔχει λόγον ν' ἀποθαυμάσῃ τὸ κτῆνος ἢ νὰ ἐρυθριᾷ ἐνώπιόν του καὶ ν' ἀνομολογῇ τὴν ὑπεροχήν του ἀπέναντι τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Ἡ ἐπεγείρουσα τὸν θαυμασμόν σας σοφία, ὅταν προσηλώνητε τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τοῦ ὡραίου ἄνθους ἢ ὅταν ὁ μηχανικὸς ἐξακριβώνῃ τὰ ἔργα τῶν μελισσῶν καὶ τῶν καστόρων, δὲν ἔγκειται εἰς τὸ στέλεχος, οὐδὲ εἰς τὸ κτῆνος, ἀλλ' εἰς τὴν δύναμιν τὴν τοσαῦτα κατάπληκτικὰ ἔργα κατεργαζομένην διὰ τῶν νόμων τῆς φύσεως. Οὕτω ἀποθαυμάζοντες τὴν μηχανικὴν τοῦ ὡροδείκτου ἢ τὰς ἀτμοκινήτους μηχανὰς δὲν θαυμάζομεν τὰ μέταλλα καὶ τὰ ἐργαλεῖα, ἐξ ὧν σύγκεινται αἱ μηχαναί, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὰς μηχανικοῦ. Τὸ κτῆνος ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον τοῦ εἴδους του μηχανικῶς καὶ μετὰ ἐξαισίας τελειότητος, ἀλλ' εἶνε ἀνίκανον νὰ ἐπινοήσῃ ἕτερον ἢ ἄλλο τι νὰ ἐκτελέσῃ τῇ ἰδίᾳ γνώσει καὶ πρωτοβουλίᾳ. Ὁ κάστωρ κατασκευάζει τὴν τρώγλην του μὲ πολλὰς ὀροφάς, ἀλλ' ἐὰν ἀποσπάσητε αὐτὸν ἀπὸ τὴν κατασκευαζομένην καλύβην του μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς πρώτης ὀροφῆς καὶ τὸν μεταφέρητε εἰς ἄλλην ἔχουσαν καὶ δευτέραν ὀροφὴν ἐκτισμένην, ὁ κάστωρ δὲν προβαίνει εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τῆς τρίτης, ἀλλ' ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον ἀπὸ τοῦ σημείου, εἰς ὃ ἄφηκε τὴν πρώτην οἰκοδομουμένην κατοικίαν, διότι ἀκολουθεῖ μηχανικῶς τὴν ῥοπὴν τῆς ἐργασίας, ὡς ἤρξατο αὐτήν, μὴ ἔχων τὴν ἀπλουστάτην νόησιν νὰ μεταβάλλῃ τὸ ἔργον του, ὡς ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν περιστάσεων. Ἡ ἀράχνη ὑφαίνει θαυμασίως τὸν ἱστόν της πρὸς ἕγκλεισιν τῶν ζωυφίων, δι' ὧν τρέφεται, καὶ ἐὰν θέσητε αὐτὴν ἐντὸς ὑελίνου κώδωνος, θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ὑφάνῃ τὸν ἱστόν της, ἂν καὶ εἶνε πρωφανὲς ὅτι οὐδεμία δύναται νὰ εἰσδύσῃ λεία. Καταπληκτικὴ εἶνε ὄντως ἡ λεπτότης καὶ ἡ μαθηματικὴ ἀκρίβεια, μεθ' ἧς αἱ μέλισσαι καὶ οἱ μύρμηκες ἐπιτελοῦσι τὰ ἔργα αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲν πράττουσι μὴ ὂν ὡρισμένον καὶ προδιαγεγραμμένον εἰς τοὺς ἀναποδράστους τῆς φύσεως νόμους, ἐξ ὧν ἤρτηται ἡ τελειότης τῶν ἔργων, καὶ δι' ὧν ἀποκαλύπτεται προορατικότης καὶ νοῦς, ἐξ οὗ ἔλαβον ἀρχὴν καὶ ὑπόστασιν. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ γείνῃ συμπαραβολὴ μεταξὺ τῶν ἐνστιγματικῶν τούτων καὶ ἀναγκαίων καὶ μηχανικῶν φαινομένων μετὰ τῶν ἐλευθέρων τοῦ ἀνθρώπου ἔργων; Τὸ ἔνστικτον τοῦ ζώου εἶνε ἀμετάπτωτον, σταθερόν, ὁμοιόμορφον καὶ ἀμετάβλητον, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐλλείπει τὸ *αὐτεξούσιον* τῆς προσωπικότητος. Ὁ μύρμηξ ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν ἀκαταγώνιστον ἐπίδρασιν τῶν μοιραίων τοῦ εἴδους του νόμων, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ πρωτοβουλίας ἐκτελῶν πᾶν ὅ,τι ἠθέλησε ἢ ἐνέκρινεν ἢ ἐπενόησε. Δὲν εἶνε πεπροικισμένος, ὡς ὁ κάστωρ, διὰ τοῦ ἐνστίκτου πρὸς ἀνέγερσιν τῆς καλύβης του, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ λόγου φωτιζόμενος καὶ *ἐλευθέρως* σκεπτόμενος καὶ ἐπινοῶν καὶ κατευθύνων τὰς ἱκανότητας τῆς νοήσεως, τῆς φαντασίας καὶ τῆς προορατικότητος ὅπου ἂν βούληται, δὲν εἶνε ἁπλῶς ἄτομον καὶ μέλος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλ' εἶνε πρόσωπον ἔχον ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ ἐλευθέραν ἐνέργειαν καὶ ἀνεξάρτητον βούλησιν. Καὶ ὁ μὴ ἔχων τὴν ἐνστιγματικὴν τοῦ μύρμηκος ἱκανότητα καὶ ὁ μὴ περιβαλλόμενος ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ τῶν ἐνστίκτων τοῦ κάστορος ἀνεγείρει τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐπινοήσει καὶ ἐλευθέρᾳ ἐνεργείᾳ τὸν Παρθενῶνα καὶ τὸν Ἅγιον Πέτρον. Καὶ ὁ μὴ δυνάμενος, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, νὰ ὑψωθῇ ὀλίγα μέτρα ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς πετᾷ διὰ σιδηρῶν πτερύγων ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Σέμπριν καὶ τοῦ Γοθάρδου. Καὶ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ περιπατήσῃ ἐπὶ τῶν ὑδάτων διασχίζει τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανοὺς ἀπὸ ἄκρου ἕως ἄκρου τῆς γῆς. Πρό τινων ἑβδομάδων παρέστημεν, Κυρία μου, εἰς τὴν καθέλκυσιν παμμεγέθους σιδηροῦ πλοίου εἰς τὸν ὅρμον τῆς Μούγιας. Ὅτε μετὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἱερέως ἐδόθη τὸ σημεῖον τῆς κινήσεως, ὡραία δεσποινὶς ὤθησε διὰ τῆς ἁβρᾶς χειρὸς μικρὰν μηχανήν, καὶ ὁ σιδηροῦς βράχος κατῆλθεν εἰς τὴν θάλασσαν ὡσεὶ περιστερὰ ἀπομακρυνομένη ἀπὸ τὴν φωλεάν της. Ἔκπληκτοι πάντες καὶ ἐν συγκινήσει ἱστάμεθα, ὅτε ὑμεῖς, Κυρία μου, ἐνθουσιῶσα ἐπεφωνήσατε, «Ὄντως καταπληκτικαὶ εἶνε αἱ πρόοδοι τῆς ἀνθρωπίνης βιομηχανίας». Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἔγκειται ἡ λύσις ἅμα τῆς ἀπορίας σας καὶ τοῦ ζητήματος περὶ τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς μεταξὺ τῆς ἐνστιγματικῆς τῶν ζώων ἐνεργείας καὶ τῆς ἐλευθέρας τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργότητος καὶ προσωπικῆς ὑποστάσεως. Τὸ ζῶον ἅμα τῇ γενέσει του γνωρίζει τὸ ἔργον του χωρὶς νὰ μαθητεύσῃ, διότι εἶνε ὄργανον νόμου ἀμετατρέπτου καὶ ἀμεταβλήτου, οὐδεμία δ' ἐλευθέρα ἐνέργεια ἢ ἄλλη δύναμις παρεμβάλλεται μεταξὺ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐνεργότητός του. Τὰ νεογνὰ τῶν νησσῶν μικρὸν μετὰ τὴν ἐμφάνησίν των τρέχουσιν εἰς τὴν λεκάνην τοῦ

ὕδατος καὶ κολυμβοῦσι, καίτοι τῆς θετῆς αὐτῶν μητρὸς κραυγαζούσης καὶ ἀντιτασσομένης ἐκ φόβου μὴ ἀποκνιῶσιν, οἱ δὲ μύρμηκες φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ἀσυνειδήτως πάντας τοὺς κανόνας τῆς μηχανικῆς καὶ ὀχυρωματικῆς τέχνης, τοὺς ὁποίους ἐφαρμόζοντες οἰκοδομοῦσι τὰ ὀχυρώματα, ὡς τὸ κλῖμα παράγει τὸν βότρυν, ὡς οἱ βλαστοὶ τῶν δένδρων φύονται πρὸς τὰ ἄνω, αἱ δὲ ῥίζαι των εἰσδύουσαι εἰς τὴν γῆν κατευθύνονται πρὸς τὰ κατελληλότερα τῆς γῆς στρώματα σκοπίμως λοξοδρομοῦσαι ἀπέναντι τῶν προστυχόντων προσκομμάτων. Καὶ τὰ ἐξαίσια ταῦτα φαινόμενα περιφανῶς μαρτυροῦσι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπείρου, σοφίας ἀμέτρου καὶ προορατικότητος ἀνεξερευνήτου καὶ ὑπερβαινούσης τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ νοῦς καὶ σοφία καὶ προορατικότης ἐκπορευόντα ἀπὸ τὴν Δημιουργικὴν Δύναμιν τὴν ἀποκαλυπτομένην ὡς καὶ διὰ τῶν νόμων τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, ἐφ' ὧν ὁ μέγας ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας Βοτανικῆς ἐπιστήμης Λινναῖος μελετῶν καθ' ὅλον τὸν βίον ἀνεφώνει· «Ἐγὼ διαβλέπω εἰς αὐτοὺς τὰνεξάλειπτα καὶ κατέδηλα ἴχνη τῆς Θεότητος». Ἀλλ' ἐπὶ πάντων τούτων τῶν θαυμασίων φαινομένων τοῦ φυτικοῦ καὶ ἐνστιγματικοῦ βίου δεσπόζει καὶ ἐπικρατεῖ ὁ χαρακτὴρ τοῦ σταθεροῦ, τοῦ ἀμεταβλήτου, τοῦ ἀμετακλήτου. Τὰ ἔργα τῶν μυρμήκων καὶ μελισσῶν, οἷα περιγράφονται εἰς τὸ ἀναγνωσθέν μοι ἔρδρον οὐδόλως διαφέρουσι τῶν ἔργων τῶν μυρμήκων καὶ τῶν μελισσῶν τῆς ἀρχαιότητος, πάντα δὲ τὰ κτίνη τοῦ αὐτοῦ εἴδους τὰ ζῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας εἰς τὴν Καλιφορνίαν καὶ εἰς τοὺς ἀντιθέτους πόλους ἐκτελοῦσιν ἐπακριβῶς τὰ αὐτὰ ἔργα ἄνευ μεταβολῆς τινος, διότι πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν προνοεῖ καὶ διευθύνει ὁ μυριᾶνς νόμος τῆς φύσεως, ὑπὸ δὲ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ τὸ κτῆνος ἐπιτελεῖ ἐντὸς ὡρισμένου κύκλου καὶ κινήσεις νοήσεως καὶ βουλήσεως. Ἀλλὰ τὰ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε μόνον διάφορα, εἶνε καὶ ἐναντία καὶ χαρακτήρων ἀντιθέτων τῶν τοῦ ἐνστιγματικοῦ καὶ φυτικοῦ βασιλείου. Ἡμεῖς, Κυρία μου, μελετῶμεν ἐπὶ τῶν ἐνστίκτων τῶν μυρμήκων, ἄλλοι δὲ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην μελετῶσι περὶ τῆς πορείας τῶν ἀστέρων, ἐνῷ ἕτεροι ἐργάζονται πρὸς μεταβίβασιν τῶν ἰδεῶν μας ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἡμισφαιρίου εἰς τὸ ἕτερον, διὰ τῆς ταχύτητος τοῦ κεραυνοῦ, ἐνῷ ἄλλοι ἐνασχολοῦνται νὰ δημιουργήσωσι διὰ τῆς θερμάνσεως τοῦ ὕδατος τεραστίαν δύναμιν κινοῦσαν κολοσσιαίας ἐκ σιδήρου μηχανάς. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τὴν μίαν τῶν ἡμερῶν ὁρίζει τοὺς νόμους τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου καὶ δημιουργεῖ τὴν ἐπιστήμην τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ἀναλύων τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχολογικὰ γεγονότα διεγράφει τὸ ἄβατον τῆς ἀβύσσου τῆς διαχωριζούσης τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν λοιπὴν κτίσιν, κατ' ἄλλην δὲ ἡμέραν ἐπιλαμβανόμενος τοῦ ζητήματος τῆς μηχανικῆς τῶν σωμάτων κινήσεως ἀποδεικνύει διὰ πειραματικῶν ἐπιχειρημάτων τὴν ὑπαρξιν πρώτης Δημιουργικῆς καὶ Κινητικῆς Ἀρχῆς, ἐξ ἧς ἐκπορεύεται καὶ «ὁ ἄφθαρτος ποιητικὸς τοῦ ἀνθρώπου νοῦς», σήμερον δὲ εἰς τῶν ἀκροάσεων του ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τῶν Ἀθηνῶν ὅτι ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐδόλως διαφέρουσι κατ' οὐσίαν τῆς ψυχῆς τοῦ κοραλίου καὶ τοῦ βατράχου. Καὶ πάντες συνασθανόμεθα καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἡ βούλησίς μας προηγεῖται μὲν τῶν ἐνεργειῶν μας, συμβαδίζει δὲ καὶ τροποποιεῖ αὐτὰς ἐπιβάλλουσα τὴν σφραγῖδα τῆς ἰδίας ἡμῶν προσωπικότητος, καὶ οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ ὑπάρχειν ἡμῶν εἶνε τὸ ἐλευθέρως θέλειν καὶ ἐνεργεῖν μετὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὑπαρχόντων αἰτίων καὶ τῶν ἐνδεχομένων ἐν τῷ μέλλοντι περιστάσεων, ἐφ' ἧς βασίζεται ἡ ἐκλογὴ ἡμῶν καὶ ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις, καὶ πάντες ἐπίστευσαν ὅτι τὸ ἔνστικτον τοῦ ζῴου διαφέρει τῆς λογικότητος καὶ ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ὅσον ἡ σταθερότης ἀπὸ τὴν πρόοδον, ὅσον ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν δουλείαν, ὅσον τὸ ἐνορώμενον ἄπειρον ἀπὸ τὸν κοχλιὸν τοῦ ὀστρέου, καὶ ὅμως ὁ Δαμετρὴς καὶ ὁ Χίκελ καὶ οἱ τούτων ὀπαδοὶ ἀγωνίζονται νὰ μᾶς πείσωσιν ὅτι ἡ οὐσία τῶν ἐνστίκτων τοῦ χοίρου καὶ τῶν γενναίων αἰσθημάτων τῶν ἀφιερούντων τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν καὶ προσωπικότητα πρὸς ἀνακούφισιν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος ἢ πρὸς διεκδίκησιν τῶν δικαίων τῆς πατρίδος εἶνε ἡ αὐτὴ ὡς ἡ ἐκπορευομένη ἀπὸ τὰς ἀναρχαίας καὶ ἀναποδράστους καὶ τυφλὰς μετακινήσεις τῶν μορίων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης. Τοιαύτη εἶνε, Κυρία μου, ἡ κατακληκτικὴ καὶ ἀπέραντος ποικιλία τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Φυσιολόγοι, ἰατροὶ καὶ φιλανθρώποι ἀύλλογοι κοπιῶσι καὶ ἐργάζονται, ὅπως διορθώσωσι τὰς φυσιολογικὰς τῶν σωμάτων λειτουργίας καὶ τὰς παθολογικὰς αὐτῶν μεταβολὰς παρατείνωσι τὸν ἀνθρώπινον βίον θεραπεύοντες τὰς νόσους ἢ ἐλαττοῦντες τὰ ἐπώδυνα τῶν νόσων ἀποτελέσματα, σχολὴ δὲ ἐξελθοῦσα ἀπὸ τὰς τάξεις τῆς ὁλοφρουήνης καὶ τοῦ παθητικοῦ τῆς Ἐκμαΐας, ἡ τῶν ἀφρόνων ἀπαιωδόξων, διδάσκει ὅτι ἀληθεῖς τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργέται εἶνε οἱ προάγοντες τὴν ἐκμηδένισιν καὶ τὴν αὐτοκτονίαν. Πόθεν δ' ἐκπηγάζει ἡ ἀπεριόριστος αὕτη ποικιλία ἐνεργειῶν καὶ μελετῶν καὶ ἀπομαλύψεων καὶ ἀνατημάτων καὶ προόδου καὶ ἀπισθοδρομήσεως; καὶ πόθεν τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ τιμῶσαι τὴν ἀνθρωπότητα πράξεις καὶ ἡ μόρφωσις τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ἀγρίας καὶ βαρβάρου καταστάσεως εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τὴν λεπτότητα τῶν ἠθῶν καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων καὶ δεσμῶν ἐλευθέρας κοινωνικῆς συμβιώσεως; Μία εἶνε ἡ πηγὴ τῆς ἀπεράντου ταύτης καὶ κατακληκτικῆς ποικιλίας καὶ μεταβολῆς, τὰ στοιχεῖα, οἱ χαρακτῆρες, αἱ ἱκανότητες καὶ τὰ προσόντα ἐλευθέρας ἐνεργείας καὶ βουλήσεως, ὧν στερεῖται μὲν ὁ μύρμηξ καὶ πᾶν ἐπὶ τῆς γῆς κτῆνος, περιεβλήθη δὲ δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος καὶ κατέστη ἀληθὴς εἰκὼν τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως μὴ δημιουργῶν μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἀλλὰ μεταβάλλων τὰ ἑαυτοῦ καὶ περὶ ἑαυτὸν καὶ τελειοποιῶν, καὶ δημιουργῶν ὄντα καὶ δυνάμεις καὶ θεσμοὺς καὶ ἱδρύματα διὰ τῆς διευθύνσεως, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ διὰ τῆς ὑπερνικήσεως καὶ παραγκωνίσεως τῶν νόμων τῆς φύσεως. Τὸ κτῆνος τίθεται ἐν ἐνεργείᾳ καὶ διευθύνεται ὑπὸ τῆς φύσεως, ὁ δὲ ἄνθρωπος διευθύνει καὶ δεσπόζει καὶ κατακυριεύει καὶ μεταβάλλει πάντα τὰ τῆς φύσεως καὶ τῶν μοιραίων αὐτῆς νόμων. Ἐλευθερία σκέψεως, ἐλευθερία ἐπινοήσεως, ἐλευθερία τοῦ διευθύνειν τὴν προσοχὴν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου καὶ ἐπὶ πάσης μελέτης. ἐλευθερία ἐνεργείας καὶ βουλήσεως, συναίσθησις τῆς ἰδίας ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐθύνης τῶν ἰδίων πράξεων, ἰδοὺ τὰ συνιστῶντα τὸ μετὰ λόγου αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἀμυδρῶς ἀπεικονίζοντα ἐν τῷ πεπερασμένῳ τὸ ἄπειρον τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, διαχωρίζοντα δὲ δι' ἀβάτου χάσματος τὸ ἄλογον τοῦ ἀνθρώπου βασίλειον ἀπὸ τὴν λοιπὴν κτίσιν καὶ διανοίγοντα αὐτῷ ὁρίζοντας ὑπερκοσμίων ἐνοράσεων καὶ φρονημάτων καὶ ἐλπίδων».

Ἐννοήσας ὅτι παρέτεινα τὸν λόγον πέραν τοῦ δέοντος διέκοψα αὐτόν, ἡ δὲ Κυρία μεθ' ἧς συνδιελεγόμην,— «Συνησθανόμην πληρέστατα, εἶπε, τὴν μεγάλην ἀπόστασιν τῆς ψυχικῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑποστάσεως ἀπὸ τῆς ἐνστιγματικῆς τῶν ζῴων δυνάμεως καὶ τὴν ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ὕψιστος ἔταξε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ σᾶς ὁμολογῶ ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὅτι σπουδαῖαι ἀπορίαι μοῦ συνταράσσουσι πολλάκις τὴν διάνοιαν καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας, ὡς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως δημοσιεύσεων, αἵτινες κλονίζουσι τὰς εὐσεβεῖς πεποιθήσεις καὶ καταλύουσι τὸ ὑπερκόσμιον φρόνημα. Τὰ ἴχνη τῆς πρώτης ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀνατροφῆς καὶ τὰ εὐλαβῆ ὑποδείγματα καὶ εὐσεβῆ παραγγέλματα τῶν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ διακρινομένων εἰς πάσας τὰς ἐκπολιτισθείσας χώρας τῆς γῆς, διέσωσαν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς πεποιθήσεις μου ἀπὸ πάντα κλονισμὸν ἐπιγενόμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλ' ἤδη σεῖς μὲ διεσκεδάσατε μίαν τῶν ἀπορίῶν μου, ἐλπίζω δὲ ὅτι θὰ μ' ἐπιτρέψητε νὰ ἐκζητῶ τὰς γνώμας σας, ὁσάκις ἰδέα τις ἤθελε διαταράξει τὴν γαλήνην τοῦ πνεύματός μου καὶ τὴν σπουδαιοτέραν πάσης κληρονομίας, τὴν ὁποίαν παρέλαβον ἀπὸ τοὺς ἀειμνήστους γονεῖς μου, τὴν ἀδιάσειστον πεποίθησιν καὶ πίστιν εἰς τὰ χριστιανικὰ δόγματα».

—«Κυρία μου, πιστεύσατε εἰς φίλον διανύσαντα μὲν τὸν βίον εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας ἐπὶ τῶν αἰωνίων προβλημάτων, ἀκούσαντα δὲ τοὺς λόγους καὶ ἀναδιφῶντα τὰς συγγραφὰς πάσης σχολῆς καὶ πάσης δοξασίας ἀδιακρίτως. Τὸ αἴσθημα καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ παραδόσεις σᾶς ὁδηγοῦσιν ἀσφαλέστερον εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τοὺς διδάσκοντας ἐπ' ὀνόματι τῶν φυσιογνωστικῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ ζητημάτων μὴ ὄντων ἐπιδεκτικῶν πειραματικῆς μελέτης καὶ ἐκζητήσεως καὶ μὴ δυναμένων ὡς ἐκ τούτου νὰ λάβωσιν ὀρθὴν λύσιν ἐν μόνῳ τῷ κύκλῳ τῆς θετικῆς ἐπιστήμης. Ὑπερπηδῶντες τὰ ὅρια τῆς ἁρμοδιότητός των περιφρονοῦσιν οἱ νέοι σοφισταὶ τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ αἰσθήματος καὶ τὰς ἐνοράσεις τοῦ πνεύματος, ἠησμονοῦντες δὲ ὅτι πᾶσαι αἱ μεγάλαι ἀλήθειαι καὶ ἀνακαλύψεις ἐπήγασαν ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς καρδίας ἢ ἀπὸ τὴν ἐνόρασιν τῆς διανοίας πρὶν ἢ λάβωσιν ἐπιστημονικὸν κῦρος παραγκωνίζουσιν ἐκ τῶν συζητήσεων πᾶσαν τῶν αἰσθημάτων ἐπίδρασιν, ὡς ἂν μὴ τὸ αἴσθημα δὲν ἦτο ψυχικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ὑποθερμαίνουσα τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἐνεργότητα καὶ διαφωτίζουσα τὰ βάθη τῶν μυστηρίων τοῦ παντός. Ἐξαίρουσι τὰς ἀποπλανήσεις, εἰς ἃς πολλάκις ἐξωλίσθησεν ἡ ἀνθρωπότης, ὡς ἂν οἱ ἐπιστήμονες μὴ ἦσαν οἱ προεξάρχοντες καὶ οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν καθολικὴν πλάνην. Ἔχουσι πάντοτε εἰς τὸ στόμα καὶ εἰς τὸν κάλαμον τὴν περὶ τῆς στροφῆς τοῦ ἡλίου περὶ τὴν γῆν πλάνην τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς ἂν μὴ ἡ ἐπιστήμη ἐδίδασκεν αὐτὴν ὡς ἀλήθειαν ἀροσμάχητον, καὶ ἐπιτίθενται μόνον κατὰ τῶν δικαστῶν τοῦ Γαλιλαίου, ἐνῷ οἱ ἐπιστήμονες πρῶτοι ἔρριψαν τὸν λίθον κατ' αὐτοῦ ἐπικαλούμενοι τὴν παρέμβασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν ἀρχῶν! Παριστάνουσι τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ὡς ἀντιτασσομένας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐκπολιστικὴν πρόοδον καὶ ἠησμονοῦσιν ὅτι ἱερεῖς καὶ τῶν χριστιανῶν οἱ εὐσεβέστατοι ἀνεκάλυψαν τοὺς νόμους τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ ἐθεμελίωσαν κατὰ τὸν ΙΓ', καὶ ΙΖ'. αἰῶνα τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην. Κομπορρημονοῦντες διδάσκουσι σήμερον ὡς ἀπολύτους ἀληθείας προτάσεις καὶ ὑποθέσεις, τὰς ὁποίας αὔριον διαψεύδουσιν ἐν

ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, τῶν δὲ περὶ δημιουργίας τοῦ παντὸς ζητημάτων καὶ τῶν περὶ ψυχικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων ἐπιλαμβανόμενοι παραγκωνίζουσι τὰ παραγγέλματα τῶν τιμώντων τὴν ἀνθρωπότητα μεγαλοφυῶν φιλοσόφων καὶ ζώντων φυσιογνωστῶν διδασκόντων ὅτι αἱ σημεριναὶ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης ἀνέδειξαν τὴν πλήρη αὐτῶν ἄγνοιαν καὶ ἀναρμοδιότητα ἐπὶ ζητημάτων ὁρώντων τὴν γένεσιν τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τὰς πνευματικὰς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας. Βεβαίως τὸ αἴσθημα καὶ αἱ τῆς διανοίας ἐνοράσεις καὶ ἡ καθολικὴ πεποίθησις μὴ ἔχουσαι τοὺς χαρακτῆρας ἐνστίκτου ἀνάγκης, ἀλλ' ἀπορρέουσαι ἀπὸ τὰς δυνάμεις ὄντος ἐλευθέρου καὶ προσδεντικοῦ δύνανται νὰ ἐκθέτωσι καὶ εἰς σφάλματα καὶ εἰς ἀποπλανήσεις καὶ εἰς παρεκτροπάς, ἀλλ' εὐτυχῶς ἐπὶ μιᾶς ἀληθείας, ἐπὶ τῆς ἀληθείας τοῦ α ὐ τ ε ξ ο υ σ ί ο υ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀτομικὸν συναίσθημα καὶ καθολικὴ πεποίθησις καὶ ἱστορικαὶ τῶν ἐθνῶν παραδόσεις καὶ πεῖρα καὶ ἐπιστήμη καὶ ὅρος ὑπάρξεως καὶ προόδου κοινωνικῆς συμβιώσεως συμβαδίζουσι καὶ ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, ἐξ οὗ προφανῶς διαγινώσκομεν τὸ ἀσύστατον καὶ ψευδὲς τῶν ὑλιστικῶν καὶ πανθεϊστικῶν θεωριῶν, ἐξελεγχομένων διὰ τῆς ὑπάρξεως δυνάμεως ἐλευθέρας καὶ αὐτεξουσίου καὶ ἀνεξαρτήτου τῶν μηχανικῶν νόμων καὶ τῶν ἀσυνειδήτων τῆς ὕλης δονήσεων καὶ μεταβολῶν. Ἐντεῦθεν κατανοεῖτε, Κυρία μου, διατί τοσαῦται καταβάλλονται ὑπὸ τῶν ὑλοδοξούντων προσπάθειαι καὶ μετὰ πάσης ἐργάζονται ἐπιμονῆς, ὅπως τὰ μὲν ζωολογικὰ καὶ ψυχικὰ φαινόμενα παραστήσωσιν ὡς μηχανικά, πᾶσαν δὲ οὐσιώδη διαφορὰν μεταξὺ τῆς ἐνοργάνου καὶ ὀργανικῆς ὕλης καὶ μεταξὺ κτήνους καὶ λογικοῦ καὶ ἐλευθέρου ὄντος ἐξαλείψωσι. Τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου καὶ τῆς βουλήσεως ἐκλειπούσης, τῶν δὲ ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀποδιδομένων εἰς τοὺς μοιραίους καὶ ἀμετατρέπτους νόμους τῆς ὕλης, καταργεῖται ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος καὶ ἡ εὐθύνη ἐπὶ ταῖς ἰδίαις πράξεσι, ἐκλείπει ἡ βάσις τοῦ κοινωνικοῦ δικαιώματος τῆς τιμωρίας τῶν ἐγκλημάτων καὶ αἴρεται πᾶς σύνδεσμος τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος μετὰ τοῦ ἀοράτου καὶ ὑπερκοσμίου, ἐξαλείφεται δὲ ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν πᾶσα ἰδανικότης καὶ πᾶν αἴσθημα ἠθικῆς καὶ θρησκευτικότητος. Τὸ ἀ ν θ ρ ώ π ι ν ο ν ζ ῷ ο ν τοῦ Zola, ἰδοὺ ἡ πραγματικότης καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ προτεινόμενον εἰς τὴν νεότητα πρότυπον ὑπὸ τοῦ συστήματος τῆς ὑλιστικῆς ἀφροσύνης!!!

— «Καὶ φρονεῖτε ἆρά γε ὅτι τὸ ἐπεγείραν ἐν ἐμοὶ τὴν λυθεῖσαν ἀπορίαν ἄρθρον κατεχωρήθη εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν» ἐπὶ σκοπῷ διαδόσεως τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν»;

— «Εἰμὶ βέβαιος περὶ τοῦ ἐναντίου. Οὔτε ἡ τὸ ἄρθρον μεταφράσασα οὔτε ἡ τὴν ἐφημερίδα διευθύνουσα σκοπὸν προέθεντο νὰ διαδώσωσι θεωρίας φιλοσοφικοῦ σκεπτισμοῦ καὶ ἀντιθρησκευτικὰς τάσεις, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν κατεβλήθη πάντοτε ἡ δέουσα προσοχὴ κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν δημοσιευομένων ἄρθρων, οἷα πρέπει ἀναγκαίως νὰ καταβάλληται κατὰ τὴν σύνταξιν ἐφημερίδος ἀναγινωσκομένης ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς φύλου. Αἱ γράφουσαι τὰ δημοσιευόμενα διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν» ἄρθρα καὶ αἱ ἐπιθεωροῦσαι αὐτὰ δέον νὰ ἔχωσιν ἐνώπιον τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας των μίαν ἀλήθειαν, ἱστορικὴν μὲν καὶ πραγματικὴν καὶ ὑπὸ πάντων τῶν εὖ φρονούντων παραδεδεγμένην, διατυπωθεῖσαν δὲ ἐπιτυχέστατα ὑπὸ καθηγητοῦ τῶν φυσιολογικῶν ἐπιστημῶν, μὴ διακρινομένου ἐπὶ φιλοθρήσκοις αἰσθήμασι. «Γυνὴ ἄνευ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἀηδέστατον καὶ βρωμερὸν εἶνε συνήθως ζῷον».

«Καὶ ἀληθῶς. Ὁ ἀποβάλλων τὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως, τὸ καθῆκον, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐθύνην τῶν ἰδίων πράξεων, μεθ' ὧν ἀναποσπάστως συνδέονται αἱ πεποιθήσεις περὶ τοῦ α ὐ τ ε ξ ο υ σ ί ο υ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, κατέρχεται ἑκουσίως εἰς ὑποδεεστέραν τοῦ κτήνους θέσιν, καταχρώμενος τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας, δι' ἧς ὁ Δημιουργὸς αὐτὸν μόνον μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὄντων περιέβαλε.»

II

Ἂς μελετῶμεν τὰς ἐξαισίους καὶ ὄντως καταπληκτικὰς τῶν ζῴων καὶ τῶν ἐντόμων ἐνστιγματικὰς ὁρμὰς καὶ ἱκανότητας καὶ ἂς θαυμάζωμεν τὸ ἄπειρον καὶ ἀνεξερεύνητον τῆς ἐν αὐτοῖς ἐκδηλουμένης σοφίας. Ἀλλὰ καὶ ποῖον τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων τῆς κτίσεως δὲν καταπλήσσει τὴν ἡμετέραν διάνοιαν καὶ δὲν ἀνατρέπει ἐκ βάθρων τὰς ἀσεβεῖς διδασκαλίας περὶ τῆς ἀσκόπου καὶ τυχαίας ἐμφανίσεως καὶ αὐτοδημιουργίας τῶν νόμων τῆς φύσεως! Καὶ τὸ πάντων θαυμαστότερον δὲν εἶνε ἀρά γε ἡ ἀπέραντος τῶν ὄντων ποικιλία ἀπὸ τῶν ἀπείρως μεγάλων μέχρι τῶν ἀπείρως μικρῶν καὶ ἀπὸ τῶν ὑπερβαλλομένων εἰς τοὺς νόμους τῆς νεκρᾶς ὕλης μέχρι τοῦ περιβαλλομένου ἐλευθέρας δυνάμεως καὶ αὐτεξουσίου προσωπικότητος; Καταπλήσσεται ὁ μελετῶν τοὺς περὶ ἕλξεως καὶ θερμότητος καὶ ἠλεκτρισμοῦ νόμους, ἀλλ' ἡ δημιουργία ἐμφανίζεται μεγαλοπρεπεστέρα, ὅτε μεταβαίνων εἰς ἄλλην σειρὰν ὄντων μελετᾷ τοὺς ἰδιαιτέρους νόμους τοῦ φυτικοῦ κόσμου καὶ τὴν συνεργασίαν αὐτῶν μετὰ τῶν νόμων τῆς ἐνοργάνου ὕλης παριστάνουσαν ἐν τῇ διασκευῇ τοῦ ἁπλουστάτου τῶν φύλλων ἢ τῶν ἀνθέων πρόνοιαν καὶ σκοπιμότητα καὶ ἀκρίβειαν ὑπερβαίνουσαν πάντα μαθηματικὸν ὑπολογισμὸν ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις τῶν ἐνεργειῶν πρὸς διαμόρφωσιν καὶ παραγωγὴν αὐτῶν. Νέα πάλιν φαινόμενα, νέοι νόμοι ἐμφανίζονται κατὰ τὴν ἔρευναν τοῦ βασιλείου τῆς ζωῆς, τὰ θαύματα τῆς ὁράσεως, τοῦ ἤχου, τῆς αἰσθήσεως, τοῦ αὐτοκινήτου καὶ τῆς ἐνστιγματικότητος, πρὸς παραγωγὴν τῶν ὁποίων συνεργάζονται ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ καὶ οἱ τῆς ἀνοργάνου καὶ ἐνοργάνου ὕλης νόμοι μετὰ τῶν ὅλως ἰδιαιτέρων τοῦ νέου τούτου βιολογικοῦ κόσμου.

Οὕτω δὲ τὰ ἔργα τοῦ μύρμηκος καὶ τῆς μελίσσης καὶ τῆς ἀράχνης διεγείρουσιν ἐν ἡμῖν τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμόν, ἀλλ' ἐκ τῆς σκοπιμότητος τῆς διασκευῆς τῶν ὀργάνων, ἐκ τῆς ὁμοιομόρφου στιβαρᾶς καὶ ἀναλλοιώτου ἐνεργείας καὶ ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν φαινομένων τῆς νοήσεως καὶ τῆς βουλήσεως ἐπὶ μόνων τῶν ἔργων τοῦ ἐνστίκτου καὶ τῶν ἕξεων αὐτῶν γ ν ω ρ ί ζ ο μ ε ν ὅτι ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν πληροῦται νόμος τῆς φύσεως καὶ τοῦ εἴδους ἀναγκαίως ἐπιβαλλόμενος. Ἀλλ' ἰδοὺ νέοι ὁρίζοντες, νέα φαινόμενα, νέοι νόμοι παρουσιάζονται ἐν ἡμῖν κατὰ τὴν μελέτην τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑποστάσεως. Παρὰ τοὺς βιολογικοὺς καὶ ἐνστίκτους νόμους, παρὰ τοὺς νόμους τῆς ἀνοργάνου καὶ ἐνοργάνου ὕλης τοὺς λειτουργοῦντας ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος, συναισθανόμεθα ἐν ἡμῖν δύναμιν μηδένα ἔχουσαν χαρακτῆρα σωματικόν, ἀναγκαῖον καὶ ἀπαράβατον. Διότι σύ, ἀναγνῶστα, δύνασαι ν' ἀγαπᾷς, ἢ νὰ μισῇς κατ' ἐκλογὴν καὶ κατὰ βούλησιν, —σύ, πλούσιος ὤν, δύνασαι ν' ἀποποιηθῇς εἰς τὸν πεινῶντα τεμάχιον ἄρτου, ἢ νὰ ἐλεήσῃς αὐτὸν προσφέρων μικρόν τι μέρος τῆς περιουσίας σου,—σὺ δύνασαι νὰ ἐργασθῇς, ὅπως πορισθῇς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἢ ν' ἀποθάνῃς ἀπὸ ἀκηδίαν,—σύ, γινόμενος ὑπόδειγμα τῶν τέκνων σου, δύνασαι νὰ ὁδηγήσῃς αὐτὰ πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς χριστιανικῆς ἠθικότητος, ἢ περιφρονῶν τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις νὰ καταπνίξῃς τὰ ἐν αὐτοῖς σπέρματα παντὸς ὑπερκοσμίου συναισθήματος,—σὺ δύνασαι νὰ φονεύσῃς τὸν ὅμοιόν σου, ὅπως σφαιτεριοθῇς τὰ κτήματά του, ἢ νὰ εὐεργετήσῃς αὐτόν,—σὺ δύνασαι νὰ προσφέρῃς τὴν ὕπαρξίν σου ὁλοκαύτωμα ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς γῆς τῆς γεννήσεώς σου, ἢ νὰ προδώσῃς αὐτὴν καὶ νὰ ἐνεργήσῃς πρὸς διαστροφὴν τῶν ἠθῶν καὶ τῶν συμφερόντων τῶν συμπολιτῶν σου. Ἰδοὺ τὸ βασίλειον τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδοὺ οἱ χαρακτῆρες τῶν τῆς ἐλευθερίας νόμων, θαυμασίως μὲν συνδυαζομένων καὶ ἁρμονικῶς συνεργούντων μετὰ τῶν βιολογικῶν καὶ ὀργανικῶν τοῦ σώματος, διατηρούντων δ' ἀείποτε τὰ ἴδια στοιχεῖα καὶ γνωρίσματα τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπέναντι τῶν μηχανικῶν κινήσεων καὶ φαινομένων.

Ἡ καθολικὴ πεποίθησις περὶ τοῦ αὐτεξουσίου τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἡ ὁμόφωνος γνώμη καὶ δοξασία τῶν κατά τε τὴν ἀρχαιότητα καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων φιλοσοφούντων καὶ τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ μᾶς ὁδηγεῖ ἡ συγκριτικὴ ἀνάλυσις τῶν ἐνστίκτων καὶ τῶν ἑκουσίων τοῦ ἀνθρώπου πράξεων, δὲν ἀποτελοῦσιν ἆρά γε σύνολον ἀπροσμαχήτων καὶ ἀκαταγωνίστων ἀποδείξεων περὶ τῆς ἐλευθέρας νοητικῆς ἐνεργότητος καὶ ἀνθρωπίνης βουλήσεως; Ἀναγνῶστα! Συναισθάνεσαι ὅτι ἔχεις ἀνάγκην νέου τινὸς τεκμηρίου καὶ νέας ἀποδείξεως, ὅπως πεισθῇς ὅτι ἡ πίστις τῆς ἀνθρωπότητος περὶ τοῦ α ὐ τ ε ξ ο υ σ ί ο υ τῆς ἡμετέρας προσωπικότητος δὲν εἶνε οὔτε φρενοπάτη, οὔτε παραίσθησις, οὔτε πλάνη; Ἂς ἐκζητήσωμεν τὴν νέαν ταύτην καὶ περιφανῆ ἀπόδειξιν ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα α ὐ τ ῶ ν ἐ κ ε ί ν ω ν τῶν ἀπαρνουμένων τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἀνθρώπου βούλησιν καὶ ἀγωνιζομένων νὰ πείσωσιν ἡμᾶς ὅτι ὁ πνευματικὸς ἡμῶν βίος ἤρτηται ἀπὸ μηχανικὰς τῆς ὕλης δονήσεις καὶ μεταβολάς. Ἀκολούθει μοι, ἀναγνῶστα. Θὰ σὲ ὁδηγήσω ἐνώπιον τῶν ὑλιστῶν, ὅπως ἐν τοῖς ἔργοις καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν κατίδῃς τὸ μέγεθος τῆς ἀφροσύνης τῶν περὶ ἐλευθέρας τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως ἀρχῶν καὶ δοξασιῶν τοῦ ἰδίου αὐτῶν συστήματος καὶ τῆς ἰδίας τῶν νέων σοφιστῶν σχολῆς.

Ὁ λαμβάνων τὸ φύλλον παρακαλεῖται νὰ προκαταβάλλῃ τακτικῶς τὴν συνδρομήν του.

ΠΩΣ ΘΕΛΟΜΕΝ ΤΟΝ ΚΛΗΡΟΝ

Ὅπως τὸν θέλῃ ὁ Χριστός'
μὲ ἀρετὰς μεγάλας
τὸν θέλομεν, τοῦ κόσμου φῶς,
τῆς γῆς νὰ εἶνε ἅλας.

Νὰ λάμπῃ μὲ τοὺς λόγους του,
νὰ λάμπῃ μὲ τὰς πράξεις,
νὰ εἶνε ζῶν παράδειγμα
εἰς τοῦ λαοῦ τὰς τάξεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ

Πόσον ὡραίαν σύζευξιν ἀποτελοῦσιν αἱ δύο αὗται λέξεις: Ἐ κ κ λ η σ ί α κ α ὶ Π α ρ θ ε ν α γ ω γ ε ῖ ο ν! Εἶνε ὡς νὰ λέγῃ τις: Κῆπος καὶ ἄνθη· Δάσος καὶ πτηνά· Οὐρανὸς καὶ

ἕστρα. Ὅπως τὰ ἔνθη ἐν τῷ κήπῳ, ὅπως τὰ πτηνὰ εἰς τὸ δάσος, ὅπως οἱ ἀστέρες ἐν τῷ οὐρανῷ, οὕτω καὶ αἱ νεαραὶ κορασίδες τῶν παρθεναγωγείων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ! Τὴν δρόσον αὐτῆς πρέπει νὰ ὀροῦσι καὶ ἐν αὐτῇ τὴν εὐωδίαν αὐτῶν νὰ διαχέωσιν· ἐνὰ τοὺς παραδείσους αὐτῆς πρέπει νὰ περιίπτανται καὶ εἰς αὐτοὺς τὰ ᾄσματα αὐτῶν νὰ μέλπωσιν· εἰς τοὺς ὁρίζοντας αὐτῆς πρέπει νὰ κυκλῶνται καὶ ὑπὸ τοὺς θόλους αὐτῆς τὸ φῶς αὐτῶν νὰ ἀκτινοβολῶσιν. Εἰς τὰς σκέψεις ταύτας προῆχθημεν, παραστάντες πρό τινος τῇ πρωΐᾳ τῆς Κυριακῆς τελουμένης τῆς θείας λειτουργίας εἰς τὸν ναὸν τοῦ παρθεναγωγείου Χίλλ. Σεβάσμιος ἱερεὺς ἀπήγγελλε τὰς εὐχάς, αἱ δὲ τοῦ παρθεναγωγείου μαθήτριαι πᾶσαι, διῃρημέναι εἰς δύο χορούς, ἔψαλλον κατὰ τὸ σύστημα τῆς μουσικῆς τοῦ ἱεροψάλτου τῆς Μητροπόλεως κ. Ἰ. Σακελλαρίδου, ὑφ' οὗ καὶ διδάσκονται. Τοῦ ἑνὸς τῶν χορῶν προΐστατο αὐτὴ ἡ διευθύνουσα τὸ παρθεναγωγεῖον κ. Μάσσωνος, τοῦ δὲ ἑτέρου μία τῶν διδασκαλισσῶν. Τὸν Ἀπόστολον ἀπήγγελλε μία τῶν μαθητριῶν, μετὰ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ὡμίλησεν ὁ κ. Ἰ. Μυσχάκης. Οὕτω δὲ ἐξακολουθεῖ γινομένη καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἡ λειτουργία ἐν τῷ ναῷ τοῦ παρθεναγωγείου τούτου.

Ἔπραξε κάλλιστα ἡ διεύθυνσις τοῦ παρθεναγωγείου Χίλλ ἑνώσασα τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐκκλησίας μετὰ τῆς ἐνεργείας τῆς σχολῆς εἰς μόρφωσιν τῆς τρυφερᾶς νεότητος.

Τὸ νὰ μανθάνωσιν οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, τὸ νὰ λαμβάνωσιν ἐνεργὸν μέρος διὰ τῆς ψαλμῳδίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὸ νὰ προσεύχωνται κοινῶς προσφερομένης τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, τὸ νὰ διδάσκωνται ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ ναοῦ δι' ἁπλῆς καὶ εὐλήπτου διδασκαλίας τὰ ζωηρὰ τοῦ Εὐαγγελίου διδάγματα, τὸ νὰ ἐξομολογῶνται ἐνώπιον ἱερέως σεβασμίου, ἀνεπιλήπτου καὶ ἐπιστήμονος τοῦ ἔργου αὐτοῦ, τὸ νὰ ἁγιάζωνται κανονικῶς διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ μυστικοῦ δείπνου, ἑνὶ λόγῳ, τὸ νὰ θρησκεύωνται οὐσιωδῶς, καὶ ὄχι τυπικῶς μόνον, κατὰ τὸ ζῶν πνεῦμα, καὶ ὄχι κατὰ τὸ νεκρὸν γράμμα μόνον, τοῦτο εἶνε τὸ ἄριστον μέσον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς γνησίας ἠθικῆς μορφώσεως, τῆς ἀληθοῦς παιδεύσεως. Παιδεία κεχωρισμένη τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, πολλάκις δὲ καὶ ἀντικειμένη αὐτῇ, εἶνε ψευδοπαιδεία τις, διαφθείρουσα μᾶλλον ἢ μορφοῦσα τὴν νεότητα. Ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν ἡ συνεργασία τοῦ ναοῦ καὶ τῆς σχολῆς εἶνε στενωτάτη. Εὐτυχῶς καὶ παρ' ἡμῖν φαίνεται πως ὅτι ἤρξατο αἰσθητὴ γινομένη ἡ μεγάλη χρησιμότης τῆς συνεργασίας ταύτης. Ἐκτὸς τοῦ παρθεναγωγείου Χίλλ καὶ τὸ Ἀμαλίειον καὶ τὸ Ἀρσάκειον ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς ναοὺς λειτουργοῦντας, καὶ εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐν καὶ τὰ ἄλλα ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ αὐτὸ τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τὰ ἐν τῇ δουλῳ Ἑλλάδι καὶ τὰ ἐν ταῖς ἀποικίαις εἶχον ἕκαστον καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ναὸν τὸ ἔργον τῆς σχολῆς ὑποβοηθοῦντα καὶ συμπληροῦντα.

Ἀλ! βεβαίως πολὺ ἀπέχομεν τοῦ νὰ φρονῶμεν ὅτι καὶ οἱ ὑπάρχοντες ναοὶ τελείως τὸ ἑαυτῶν ἔργον ἐκτελοῦσι. Πρὸς τοῦτο πρέπει πολλὰ νὰ συντρέξωσι. Τὸ εὐχάριστον μόνον εἶνε τοῦτο, ὅτι ἀρχικῶς προβαίνει ἐπιμελεστέρα ἀεὶ γινομένη ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας τοῦ ναοῦ καὶ τῆς σχολῆς· εἰς δὲ τοὺς ἔχοντας τὴν γνῶσιν καὶ τὴν δύναμιν ἀπόκειται νὰ ἐνεργήσωσι δι' ἀμφοτέρων ἐπὶ τὸ τελειότερον εἰς τῆς νεότητος τὴν ἀνάπλασιν.

Κ. ΔΙΑΛΕΙΣΜΑΣ.

Γ. ΤΥΠΑΛΔΟΥ ΚΟΖΑΚΗ

ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΕΝ ΤΗι ΒΟΥΛΗι

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

(ἀκουγελθείσα κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 1ης Μαΐου).

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Σήμερον ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς κατέχει νομίμως τὸν θρόνον, δὲν εἶμαι δὲ δούλος ἀμφιβολίας νὰ εἰσέλθω εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς διοικητικῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως βεβαιώσω ὅτι τί πάντα γίνονται ὅπως πρέπει, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν δύναμαι νὰ κάμω ἐξ ἐπιτόπου τὰ ὁποῖα γνωρίζω, καὶ ἐξ ὧν πληροφοροῦμαι, οὐδεὶς κατ' ἐπήρξε πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου δραστηριώτερος, φιλευθρωπότερος, χριστιανικώτερος αὐτοῦ.

ΛΕΒΙΔΗΣ. Ἔχει ἄδικον εἰς αὐτό. Ἐπήρξαν μητροπολῖται πολὺ ἀνώτεροι αὐτοῦ καὶ πρὸ πάντων ὁ Νεόφυτος.

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Καὶ ὁ Μισαὴλ καὶ τόσοι ἄλλοι.

ΤΣΑΡΛΑΜΠΑΣ. Εἶναι τυπικὸς ὁ χαρακτὴρ του καὶ κυρματικός.

ΤΥΠΑΛΔΟΣ. Ἀπαντῶ ἀμέσως εἰς τὴν διακοπήν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔκαμαν οἱ συνάδελφοι τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Οἱ συνάδελφοι μὲ παρεξήγησαν. Ἂν ἐπρόκειτο περὶ προσώπου ἀληθῶς ἁγίου, ἤθελον ἀρέσει τὸ ὀνομάσει, ἤθελον ὀνομάσει τὸν τῷ ὄντι ἅγιον πρόην Τελεντίου Νεόφυτον, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ὑψιστος ἐκκλησιαστικὸς τύπος, τὸν ὁποῖον ἐτίμησεν εἰς τοὺς χρόνους μας καὶ βιβαίως ἐγὼ τοιαύτην ἰδέαν, ὁποίαν μοῦ ἀπέδωκαν, ποτὲ δὲν ἤθελον ἐκφράσει. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τούτου, δὲν πρόκειται περὶ προσώπου ἐξόχως σεβαστοῦ, περὶ ὑψηλοῦ τύπου ἐκκλησιαστικοῦ, πρόκειται περὶ ἀνδρὸς ἔχοντος τὴν δίνων δραστηριότητα καὶ θέλησιν πρὸς διόρθωσιν καταστάσεως πραγμάτων, ἥτις σήμερον εἶνε ἀναγκαίτατος χειροτέρα παρὰ εἰς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀρχιεράτευεν ὁ ἀείμνηστος Νεόφυτος Μεταξᾶς, ὥστε ὅταν εἶπον ὅτι θεωρῶ τὸν μητροπολίτην Γερμανὸν ὡς τὸν ἱκανώτατον ἐξ ἁπάντων οἵτινες ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῆς καθόλου ἐκκλησίας, οὐδόλως εἶπόν τι ἐπὶ σκοπῷ νὰ καταβιβάσω ἄλλους προγενεστέρους ἀρχιερεῖς. Ἡ σύγκρισις ἀφεώρα εἰς τὴν ἀτομικήν αὐτοῦ ἱκανότητα, τὴν ὁποίαν εἰλικρινῶς ἐγὼ θεωρῶ ὑπερτέραν. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἤδη περὶ συγκρίσεως, ἀλλὰ περὶ ἐκκλησιαστικοῦ σκανδάλου, πρόκειται περὶ ἐξακολουθήσεως ζητήματος, τὸ ὁποῖον εἰς οὐδὲν ἕτερον φέρει παρὰ πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος. Διότι ἂν ἀφ' ἑνὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστὼς βεβαίως τὸ ἐξηλείωσεν ἡ κυβέρνησις διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπιδίωξε τὴν πρόθεσιν αὐτῆς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς συνελεύσεως τῶν συνοδικῶν πρὸς ἐκλογὴν προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, βεβαίως ἀφ' ἑτέρου ἡ κατὰ τοῦ νῦν μητροπολίτου συνεχὴς καὶ ὁμέλιτος ἐπίθεσις τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐν πάσῃ περιστάσει καὶ ἐν τῷ τύπῳ καὶ τῷ κοινοβουλίῳ καὶ ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς, ζημιοῖ καὶ ζημιοῖ μεγάλως τὴν Ἐκκλησίαν. Ἂν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοιαύτης πολιτείας ἤθελεν εἶναι τυχὸν ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ἀνατροπὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἤθελε καθιερωθῆ ἐνταῦθα προηγούμενον, τὸ ὁποῖον ἤθελε τραυματίσει τὴν ἐκκλησίαν ἀσυγκρίτῳ λόγῳ βαθύτερον παρ' ὅτι ἔτρωσεν αὐτὴν ἡ πολιτεία τῆς κυβερνήσεως.

Τοσοῦτος ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, καὶ ὅμως οὗτος εἶνε πράγματι πρᾶξις ἱερά, τῆς ὁποίας τὴν ἐπιδίωξιν ἐπεζήτει ἀπὸ μακροῦ χρόνου πᾶς ἐνδιαφερόμενος σπουδαίως διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ κλήρου. Λυπῶ ποῦ στηριζόμενος ὁ ἀξιότιμος συνάδελφος ὠνόμασε κατὰ γράμμα τὸ σωματεῖον τοῦτο ἀργυρολογίαν τοῦ χειρίστου εἴδους. Ταῦτα ἀνέγνωσα σήμερον μετ' ἐκπλήξεως ἐν τῇ «Ἐφημερίδι». Ἐν πρώτοις τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν ἀπρόσβλητον, διότι ἐνεκρίθη διὰ τοῦ ἀπὸ 16 Μαρτίου τρέχοντος ἔτους Β. διατάγματος. Ἀλλὰ τί ἐπιδιώκει τὸ σωματεῖον τοῦτο; Ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ κοινὴ συνείδησις τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐπιζητεῖ ἤδη ἀπὸ 60 ἐτῶν. Ὁ μητροπολίτης ζητεῖ νὰ δώσῃ σάρκα εἰς ἀληθῶς ἐθνικὴν ἰδέαν. Δὲν θέλω βεβαίως σᾶς ἀναγνώσει ὁλόκληρον τὸ καταστατικόν, ἀλλὰ θέλω ἐπισύρει τὴν προσοχήν σας ἐπί τινων σημείων, ὅπως ἴδητε ὅτι ὁ σύνδεσμος οὗτος εἶναι φερώνυμος σύνδεσμος, εἶναι ἀληθῶς ἱερός. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ πρώτῳ περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ συλλόγου βλέπομεν, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τοῦ συλλόγου ἀναγράφεται ἡ βελτίωσις πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. α' Ἡ ἐπιδίωξις καὶ » βελτίωσις πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, » δι' ὅλων τῶν κανονικῶν καὶ νομίμων μέσων πρὸς » δόξαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ σωτηρίαν τῶν πιστῶν » καὶ ἡ περιθάλψις τῶν πασχόντων, τῶν ἐνδεῶν καὶ » τῶν ἐκ γήρατος ἀνικάνων καταστάντων μελῶν τοῦ » Ἱεροῦ Συνδέσμου».

Καὶ τίς δὲν γνωρίζει ὅτι καὶ φώτων χρῄζει ὁ κλῆρος ἡμῶν καὶ περιθάλψεως ὑλικῆς; τίς δὲν γνωρίζει ὅτι αἱ κοινωνικαὶ περιστάσεις, ἡ πρὸς τὸν ἱερὸν κλῆρον ἀδιαφορία τῆς κοινωνίας, τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας, κατέστησαν τὸν κλῆρον τοῦτον ἐν πολλοῖς ἐπαίτην καὶ ἐν φαβερᾷ δυσαναλογίᾳ πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἡμῶν κατάστασιν καὶ ἀνάπτυξιν; Καὶ πῶς ἄλλως πιστεύετε, ὅτι δύναται νὰ ἐπέλθῃ πρόοδος καὶ μεταβολή τις ἐπὶ τὰ κρείττω, ἂν δὲν συναισθανθῇ αὐτὸς ὁ κλῆρος τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὑρίσκεται, ἂν δὲν ἐπιδιώξῃ διά τινος τρόπου αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν βελτίωσιν αὐτοῦ, τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ, διὰ τῶν μέσων ἐκείνων διὰ τῶν ὁποίων ἶναι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας σήμερον ἐπιδιώκουσι τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν; Ἡμεῖς ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσωπεύομεν τὰς ἰδέας τὰς φιλελευθέρους, τὰς ἰδέας αἵτινες κρατοῦσιν εἰς τὰς μᾶλλον προηγμένας, ἐλευθέρας καὶ πεφωτισμένας κοινωνίας. Ἀναγνώσατε τὸν κανονισμὸν τοῦτον καὶ θέλετε ἴδει ὅτι ὁ κανονισμὸς οὗτος μεταφραζόμενος ἀγγλιστὶ καὶ μεταφερόμενος ἐν Ἀμερικῇ ἤθελε θεωρηθῆ ὡς ἀπαύγασμα τῶν μᾶλλον φιλελευθέρων καὶ τῶν μᾶλλον εὐσεβῶν καὶ κοινωφελῶν ἰδεῶν. Λαμβάνω τινὰ ἀκόμη ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ κανονισμοῦ καὶ ἀναγινώσκω.

« Ἔργον τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ » σκοποῦ αὐτοῦ ἔσται ἡ σκέψις, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ ἀπό- » φασις περὶ τῶν ἑκάστοτε ληπτέων μέτρων ἐντὸς τῶν » ὅρων τοῦ κανονικοῦ δικαίου· α') πρὸς τελειοτέραν » ἀεὶ μόρφωσιν τοῦ κλήρου, πρὸς ἀξιοπρεπεστέραν » αὐτοῦ συντήρησιν καὶ πρὸς ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν » ὑψηλῶν αὐτοῦ καθηκόντων β') πρὸς ἐκλογὴν κατελ- » λήλων ὑποψηφίων διὰ τὸ ἱερὸν τῆς ἱερωσύνης ἀξί- » ωμα, ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ παιδείᾳ διακρινομένων· γ') » πρὸς ἀπαγόρευσιν διὰ παντὸς μέσου ὑπεραρίθμων » χειροτονιῶν, γινομένων δὲ μόνον τῶν ἀναγκαίων » διὰ τὰς πνευματικὰς τῶν πιστῶν ἀνάγκας· δ') πρὸς » τακτικὴν λειτουργίαν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἐν » τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἐπὶ τὸ προσφορώτερον καὶ ἀποτελε- » σματικώτερον· ε') πρὸς τήρησιν τῶν ἑορτῶν, μάλιστα » δὲ τῆς Κυριακῆς διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ νὰ ἀνοί- » γωνται τὰ καταστήματα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν· ς') » πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ τῆς » ἁγιογραφίας· ζ') πρὸς ἔκδοσιν ἱερῶν βιβλίων καὶ » ἐκκλησιαστικῶν δημοσιευμάτων, πρὸς ἐπιτήρησιν καὶ » ἐπίκρισιν τῶν ἐκδιδομένων τοιούτων καὶ πρὸς ἀπα- » γόρευσιν ἑτεροδιδασκαλιῶν· η') πρὸς εἰσαγωγὴν ἐν » τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τοῦ καθαροῦ κηροῦ· θ') πρὸς ῥύ- » θμισιν τοῦ λειτουργικοῦ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλη- » σίας μέρους καὶ τῆς εὐταξίας ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκο- » λουθίαις, καὶ ἐν γένει πρὸς πᾶσαν ἄλλην ὑπόθεσιν » σχετιζομένην πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα.

» Διδασκαλία τακτικὴ πρὸς φωτισμὸν καὶ ἠθικὴν » ἀνύψωσιν τοῦ κλήρου καὶ πάντων τῶν χριστιανῶν. » Ἡ διδασκαλία ἔσται α') ἑρμηνεία τῆς ἁγίας Γρα- » φῆς· β') ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν λοι- » πῶν μυστηρίων, καὶ γ') ἑρμηνεία τῶν ἱερῶν κανό- » νων καὶ ἐφαρμογὴ ἐν τῇ πράξει.

ΛΕΒΙΔΗΣ. Βλέπετε λοιπόν, εἰς ἐκ τῶν πολλῶν σκοπῶν εἶναι καὶ ἡ ῥύθμισις τοῦ λειτουργικοῦ.

ΤΥΠΑΛΔΟΣ. Δὲν εἴμεθα ἀρμόδιοι νὰ κρίνωμεν περὶ τούτου, διότι ἡ ῥύθμισις τοῦ λειτουργικοῦ δὲν σημαίνει μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος, πᾶν ἄλλο σημαίνει. Ἑπομένως περὶ τοιούτων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἂν ἐπιμένητε, δύναμαι νὰ σᾶς δώσω ἀκριβεῖς πληροφορίας εἰς προσεχῆ συνεδρίασιν· ἀλλὰ τοῦτο δύναμαι νὰ σᾶς βεβαιώσω, ὅτι ἡ ὀρθοδοξία οὐδένα δια-

τρέχει κίνδυνον ἐν ἱερῷ συνδέσμῳ προεδρευομένῳ ὑπὸ μητροπολίτου, εἰς ὃν μάλιστα ἀπεδόθη ὑπερβολικὴ μέχρι φανατισμοῦ προσήλωσις εἰς τοὺς τύπους τῆς ἐκκλησίας.

ΛΕΒΙΔΗΣ. Τί ἐννοεῖ λοιπόν;

ΤΠΠΑΛΔΟΣ. Ἐννοεῖ τὴν κοσμιωτέραν τάξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ νομίζω, ὅτι ὑπερβαίνομεν βεβαίως τὸ ὅριον τῶν κοινοβουλευτικῶν ἡμῶν ἀσχολιῶν, ὅταν πιστεύωμεν ὅτι κινδυνεύει ἡ ἁγία λειτουργία ἐκ τῆς φράσεως αὐτῆς. ἂν ἀναγράψει τὸ καταστατικόν. Ἤθελον μάλιστα εἰπεῖ ὅτι ἂν τοιοῦτοι ἄνδρες ἤθελον θέσει χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος, βεβαίως δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἐκεῖνοι οἵτινες ἠθέλομεν τὸ σώσει. Τί βλέπομεν λοιπὸν ἐν τῷ κανονισμῷ τούτῳ; Βλέπομεν σύλλογον ἱερέων, οἵτινες συνέχονται ὅπως βελτιώσωσι τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἐπάγγελμα, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ σκανδαλίσῃ τινὰς ἡ λέξις ἐπάγγελμα, διότι δὲν ἔχουσι παρὰ νὰ ἀναγνώσωσι τὰς Γραφὰς διὰ νὰ ἴδωσιν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τοὺς ὀρθοδοξοτέρους τῶν ἱερῶν συγγραφέων, διότι ἡ λέξις αὕτη εὑρίσκεται ἐν ἐκκλησιαστικαῖς βίβλοις. Ταῦτα λέγω ὅπως ἐκφράσω τὴν ἀπορίαν μου, ποῦ εἰς τοιοῦτον ἱερὸν ἔργον εἶδεν ὁ συνάδελφος σκοπὸν πρὸς ἀργυρολογίαν. Βεβαίως ὅπως ἐπιδιωχθῶσι ταῦτα ἀπαιτοῦνται χρήματα, καὶ ἐπομένως τὰ μέλη τοῦ συνδέσμου καταβάλλουσιν ἐλάχιστόν τι ποσὸν κατ' ἔτος καὶ ἓν ποσὸν ἐφ' ἅπαξ. Ἐν τούτοις ἀπέναντι αὐτῆς τῆς ἐλαχίστης καταβολῆς ἔχουσι σπουδαίαν τινὰ ὠφέλειαν, διότι ἔχουσι δικαίωμα εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ συλλόγου, ἔχουσι δικαίωμα εἰς τὴν περίθαλψιν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο εἶνε εἷς τῶν σκοπῶν τοῦ ἱεροῦ συνδέσμου. «Πᾶν μέλος (ἄρθρ. 9) «τοῦ ἱεροῦ »Συνδέσμου », ἔχον ἀνάγκην συνδρομῆς καὶ περι- »θάλψεως, δικαιοῦται νὰ τύχῃ τοιαύτης· διότι ὁ »ἔχων καθήκοντα δικαίως ἀποκτᾷ καὶ δικαιώματα· « ἀποκτᾷ δὲ τὸ δικαίωμα τῆς περιθάλψεως μετὰ ἓν » ἔτος ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς αὐτοῦ ».

ΛΕΒΙΔΗΣ. Ποῖος τὰ διαχειρίζεται;

ΤΠΠΑΛΔΟΣ. Τὰ διαχειρίζεται ἐπιτροπὴ ἐκλεγομένη ὑπὸ τῶν μετόχων, ὅπως συμβαίνῃ εἰς ὅλους τοὺς συλλόγους τοῦ κόσμου.

Βεβαίως αὐτὸ εἶνε πρᾶξις, ἡ ὁποία ὠφέλεται μόνον εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Ἀθηνῶν, εἶνε ὅμως ἔργον τῆς συνειδήσεως ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους, ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τοῦ Βασιλείου τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐνδιαφερόμενον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκκλησίας. Ἑπομένως τὴν τοιαύτην προσπάθειαν, τοὺς τοιούτους σκοποὺς τοῦ κατ' ἐξοχὴν δραστηρίου καὶ ἀφιλοκερδοῦς μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἔπρεπε καὶ ὁ ἐλεύθερος καὶ φιλελεύθερος τύπος καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ τύπος τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καὶ ἡ κυβέρνησις, ἥτις περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ἔγκρισιν, καὶ αὐτὴ ἡ βασιλεία, καὶ ὅλαι αἱ τάξεις τῶν πολιτῶν αἱ δυνάμεναι, ἔπρεπε νὰ βοηθήσωσιν, ἔπρεπε νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐντεγὸν ἀντίληψιν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἔργου, ἔπρεπε νὰ ἔλθωσιν εἰς ἀντίληψιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ τούτῳ, ἔπρεπε νὰ ἀντηχήσωσιν ἐκφράσεις ἐπαίνου καὶ ἐμψυχώσεως καὶ πρὸς τὸν μητροπολίτην καὶ πρὸς τοὺς κληρικοὺς ἐκείνους, οἵτινες συντρέχουσιν αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, οὐδέποτε δὲ ἔπρεπε νὰ ἐκφρασθῇ ἡ παράδοξος καὶ ὅλως ἀνυπόστατος ἰδέα, ὅτι τοιοῦτον ἔργον, ἀφορῶν εἰς ὅλον τὸν κλῆρον, εἶνε ἔργον χρηματολογίας, χρηματολογίας τίνος καὶ πρὸς τίνα; Ἐὰν ἐννοῆτε βεβαίως, ὅτι πρόκειται νὰ λάβωσι περίθαλψίν τινες, ἥτις διὰ χρημάτων θὰ δοθῇ εἰς τοὺς πένητας ἱερεῖς, βεβαίως ἔχετε δίκαιον, ἐὰν ἐννοῆτε ὅμως ὅτι θὰ χρηματολογήσῃ ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ θεωρήσω ὅτι εἶνε μόνον ἀδικολόγητος ὕβρις ἡ τοιαύτη μορφὴ κατὰ τοῦ μητροπολίτου Γερμανοῦ.

Ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς εἷς μέλος, νομίζω, ὑπήκοιος μοναρχίας ἐκ μέρους τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἥτις κατὰ τὸ φαινόμενον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθή. Διατί, ἀφοῦ ὁμολογουμένως ἡ μεγάλη πλειονότης τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἐκτὸς τοῦ Βουλευτηρίου, καὶ ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς, δὲν ἐνέκρινε τὴν πολιτείαν τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἱκανοῦς τοῦ μητροπολίτου, διατί ἐδέχθη; Σᾶς λέγω διατί ἐδέχθη. Ἐδέχθη ὁ μητροπολίτης, διότι ὁ τρόπος κατ' ὃν ἐκφράζεται ἡ διατριβὴ κληρικὸς διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τοῦ τρόπου κατ' ὃν ἐκφράζομεθα ἡμεῖς οἱ λαϊκοὶ καὶ ἰδίως ἡμεῖς οἱ πολιτευόμενοι. Ἡμεῖς βεβαίως οὐδέποτε ἠθέλομεν δυσταίαν νὰ ἀρνηθῶμεν τοιοῦτον ἀκάνθινον στέφανον, διότι κάλλιστα ἐγνώριζεν ὁ Γερμανός, ὅτι ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον ἀκάνθινον μάρτυρος, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐλάμπομεν καὶ ἐδέχθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν στέφανον τὸν ἀκάνθινον ὑπακούσας εἰς τὴν ὑφέθεν φωνήν. Γνωρίζω τὸν μητροπολίτην Γερμανόν, γνωρίζω πόσον ἐπέλεισεν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ, καὶ γνωρίζω ὅτι ὑφέθεν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν αὐτὴν νὰ δεχθῇ τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἐν αὐτοπαρνήσει ἐδέχθη αὐτόν. Διὰ ταῦτα ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς εἶνε ἀνεύθυνος διὰ τὴν ἀφαίρεσιν πολιτείας τῆς κυβερνήσεως. Αὐτὸς ἦλθεν ἐπὶ τὴν ἕδραν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας....

ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ. Δὲν εἶνε ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας.

ΤΠΠΑΛΔΟΣ. Τῆς Ἑλληνικῆς...

ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ. Μήτε....

ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ. Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος.

ΤΖΑΝΕΣ. Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶνε ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

ΤΠΠΑΛΔΟΣ. Ἐπειδὴ βεβαίως δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ κρυσκρούσω εἰς τὸ ὁμοούσιον (ἰλαρότης) ἀνακαλῶ...

ΠΕΤΡΙΔΗΣ. Μοὶ ἐπιτρέπετε μίαν παρατήρησιν;

ΚΟΥΖΑΚΗΣ. Μάλιστα.

ΠΕΤΡΙΔΗΣ. Καὶ ἂν ἄλλο τίνα ἀνάγκη νὰ ἀνακαλέσητε. Εἴπετε ὅτι γνωρίζετε ὅτι ὑφέθεν ἐνεπνεύσθη ὁ ἅγιος μητροπολίτης νὰ δεχθῇ τὸν στέφανον τὸν ἀκάνθινον· δὲν γνωρίζω πῶς ὑφέθεν ἔλαβετε αὐτὴν τὴν πληροφορίαν, διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ τῶν θαυμασιωτάτων παραδόσεων, εἶνε ὅτι ἐμπνέονται οἱ ἐνάγοντες τὸν ἐκλέξιμον εἰς ἀξιώματα ἱερά. Ἐὰν ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ ἐμπνεύσεως ἔπρεπε κατὰ τὰ κείμενα τὰ θρησκευτικὰ νὰ εἴπητε ὅτι ἐνεπνεύσθη ἡ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐπέδρασεν εἰς τὸ νὰ ἀνακηρύξῃ αὐτὸν μητροπολίτην, οὐδέποτε δὲ ὅτι ἐνεπνεύσθη ἐκεῖνος. Ἐὰν λοιπὸν ἠθέλετε νὰ ἦσθε σύμφωνος πρὸς τὴν θρησκείαν, πρέπει νὰ εἴπητε τοῦτο, ὁμολογήσαντες ἅπαξ ὅτι γνωρίζετε ὑφόθεν ἐμπνευσθέντα τὸν μητροπολίτην. Ἐπειδὴ δὲ προσεθέσατε ὅτι ἠλέγξατε πικρὰς τὴν κυβέρνησιν ἐπιδράσασαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ μητροπολίτου καὶ ὑποδείξασαν διὰ τρόπου μὴ ἐπιτρεπομένου ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων τὴν χειροτονίαν του, νομίζω ὅτι αὐτὸ θὰ ἦτο ἀκριβέστερον νὰ εἴπητε ὅτι ἐνεπνεύσθη ἡ κυβέρνησις ὑφόθεν νὰ ὑποδείξῃ εἰς τὴν Σύνοδον ὅπως χειροτονήσῃ αὕτη τὸν Γερμανὸν μητροπολίτην.

ΤΠΠΑΛΔΟΣ. Ἐγὼ κρίνω ὡς πολιτικὸς καὶ λαϊκός, ἐγὼ δὲν σᾶς λέγω ἄλλο τι, παρὰ σᾶς φέρω κρίσιν ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τοῦ μητροπολίτου. Θεωρῶ τὸν μητροπολίτην ὡς ἐντελῶς ἀνεπίληπτον, διότι αὐτὸς ἐδέχθη τὸν ἀκάνθινον στέφανον, ὅπως τὸν ὠνόμασα, διότι τοιοῦτον θεωρῶ αὐτὸν κατὰ πεποίθησιν, ὅπως ὑπακούσῃ εἰς θείαν ἐντολήν. Αὕτη εἶνε ἡ πεποίθησις τοῦ μητροπολίτου. Καὶ ἄλλως τε, ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν ἰδεῶν, οὐδόλως δύνασθε νὰ ἀρνηθῆτε καὶ τὸ γεγονὸς ἐν τῇ πεποιθήσει τοῦ μητροπολίτου καὶ παντὸς ἔχοντος τοιαύτα ἐκκλησιαστικὰ φῶτα, ὥστε νὰ πιστεύῃ τοῦτο. Δύνασθε ἀκόμη νὰ συνδέσητε τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ ὑπουργοὶ εἶνε ἁμαρτωλοὶ πρὸς τὴν ἰδέαν συνάμα ὅτι ἐνεπνεύσθησαν νὰ κάμουν τοῦτο. Ὥστε βλέπετε ὅτι, ὅταν εἰσέλθωμεν εἰς τοιοῦτον στάδιον, δυσκόλως θέλετε ἐξέλθει νικητὴς ἐξ αὐτοῦ.

Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς διεκρίθη πάντοτε εἰς οἷαν θέσιν εὑρέθη καὶ ὡς πρωτοπρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας τῆς ὀρθοδόξου τῆς Μασσαλίας, καὶ ὡς πρωτοσύγγελος τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ ἰδίᾳ ὡς μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὅτι τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα εἶνε ἀνυπόστατα, δὲν εἶνε ἄξια τόσης σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν προσεπάθησάν τινες νὰ ἀποδώσωσιν εἰς αὐτά, καὶ ὅτι τοιαῦτα κατὰ τοῦ προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου λεγόμενα ζημιοῦσι μεγάλως τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα ἐν ὀλίγοις ἐθεώρησα καθῆκόν μου νὰ εἴπω ἀπὸ τοῦ βήματος.

Ὄχι μόνον ὁ καταβάλλων τὰ πνευματικά του κεφάλαια, ἀλλὰ καὶ ὁ καταβάλλων ἐγκαίρως τὴν συνδρομήν του καὶ ὁ συντελῶν πρὸς ἐγγραφὴν ἔστω καὶ ἑνὸς μόνου συνδρομητοῦ εὐκολύνει καὶ προάγει τὰ καλὰ ἔργα τοῦ Συλλόγου.

ΑΝΑΓΚΗ ΣΥΧΝΗΣ ΥΠΟΜΝΗΣΕΩΣ

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην συχνῆς ὑπομνήσεως, ὅπως ἐκτελῇ τὸ καθῆκόν του, ἀφοῦ μάλιστα πολλοὶ πειρασμοὶ τὸν μακρύνουν ἀπὸ αὐτό.

Τοῦτο ἐγνώριζε πολὺ καλὰ ὁ εὐφυέστατος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ὁ Φίλιππος, ὅστις, φοβούμενος μὴ ὑπερηφανευθῇ διὰ τὰς συχνὰς καὶ μεγάλας ἐπιτυχίας του, ἐπειδὴ μάλιστα ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια ἀποβλακώνει καὶ ῥίπτει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ἀποτυχίας εἰς ἀποτυχίαν, θέλων αὐτὸς νὰ διατηρῇ τὴν εὐφυΐαν του καὶ νὰ μὴ χάσῃ ὅσα ἐκέρδαινεν, εἶχε διορισμένον ἐπὶ τούτῳ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἤρχετο καὶ ἔλεγεν εἰς τὸν βασιλέα μὲ ὅλην τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἀπαγγελίαν:

Φίλιππε, ἐνθυμοῦ ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος!

Ἓν καλὸν ὀμμυσίδιμα, περὶ τῶν αἰωνίων καὶ ὑψίστων καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου πραγματευόμενον, δύναται πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ χρησιμεύῃ εἰς ἡμᾶς καὶ ὡς ἄριστον εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος ὑπόμνημα, καθὼς καὶ εἰς τὸν Φίλιππον ὁ τετυγμένος ἄνθρωπος.

Ὁ ἐγγράφων συνδρομητὴν τινα δύναται νὰ ἐπιστρέφῃ τὴν ἀγγελίαν πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ ἐντὸς ἀνοικτοῦ φακέλλου μὲ 5 λεπτῶν γραμματόσημον.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἡ «Μεταρρύθμισις» Ἀλεξανδρείας, ἀριθ. 1316, γράφει κύριον ἄρθρον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἡ κατάστασις τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἑλλήνων», τὸ ὁποῖον συνιστῶμεν τῷ σεβ. Μητροπολίτῃ, τῷ κ. Πρωθυπουργῷ καὶ τῷ κ. ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργῷ. Ἐν αὐτῷ φέρεται ὅτι α' Ἐν Ἱεροσολύμοις κινδυνεύουσιν οἱ χριστιανοὶ Ἕλληνες νὰ ἀπολέσωσιν ὁλοσχερῶς καὶ γλῶσσαν καὶ ἐθνικὰ δίκαια καὶ κτήσεις καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν θρησκείαν. Κατὰ τὰς ἐκεῖθεν εἰδήσεις 2 χιλ. Ἑλλ. ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐγκατέλιπον τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ ἐγένοντο καθολικοί. Οὗτοι πάντες ἀπετέλουν τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βηθλεὲμ καὶ ἦσαν οἱ μᾶλλον συγκεντρωμένοι καὶ ἡνωμένοι Ἕλληνες κατὰ πολλὰ διαφέροντες ἄλλων κοινοτήτων».

Πολλαὶ καὶ σπουδαῖαι ἀλήθειαι ἐκφέρονται ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ. «Οἱ Ἕλληνες πληρικοί, λέγει, ἐὰν ἤθελον, ἐδύναντο νὰ ποιήσωσιν θαύματα ἐν τῇ Ἀνατολῇ . . . Δὲν ἐσκέφθησαν ὅμως ποτὲ οἱ κυβερνῆται τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου περὶ μεγάλων πραγμάτων, οὐδὲ ἠθέλησαν νὰ μιμηθῶσι τὰ μεγάλα κράτη, ἅτινα δὲν παύονται ἐνεργοῦντα . . . διὰ τοῦ κλήρου εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου καὶ θυσιάζουσι πλεῖστα χρήματα».

Ὅ,τι ἀποφεύγομεν νὰ παραδεχθῶμεν εἶνε αἱ κατὰ τοῦ πατριάρχου κ. Νικοδήμου μομφαί. Ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι ἐὰν οἱ ἀρμόδιοι κατήρτιζον λελογισμένον καὶ λεπτομερὲς πρόγραμμα συνεργασίας παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ κλήρου, πάντες σχεδὸν οἱ πρωθιερέαρχαι ἤθελον προθύμως ἐκτελέσει ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτόν, καὶ πολλοὺς τούτων, οὓς κρίνομεν ἤδη λιθοβολισμοῦ ἀξίους, ἤθελεν ἀναγράψει ὡς ἀνορθωτὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡ Ἱστορία.

— Τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς ὡμίλησεν ἐν τῇ ἐν Πειραιεῖ σχολῇ τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου» ὁ κ. Ἰ. Βλαχάκης. Τοῦς ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς εὐγλώττου ἐκκλησιαστικοῦ ῥήτορος ἐπαίνους ἐθεωροῦμεν ὑπερβολικούς, ἐδικαιώσαμεν ὅμως τοὺς ἐπαινέτας αὐτοῦ ἀκούσαντες αὐτοῦ ἰδίοις ὠσί. Πράγματι καὶ οἱ λόγοι του εἶνε ἐμβριθεῖς καὶ διδακτικοί καὶ ἡ ὀπαγγελία του ἐνδεικτικὴ τῶν νοημάτων. Τοιαῦτα φυσικὰ προσόντα, ὅταν μετ' αὐτῶν συνενῶται ζῆλος καὶ βίος ἀνεπίληπτος, διότι πρέπει ὁ βίος τοῦ κήρυκος νὰ ἐπισφραγίζῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀναδεικνύουσι τοὺς μεγάλους τῆς ἐκκλησίας διδασκάλους, ὧν ἔχει μεγίστην ἀνάγκην σήμερον ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία. Ζῆλος καὶ λόγος. Ἦθος καὶ λόγος. Τὸ πρῶτον ἄνευ τοῦ δευτέρου ἐλλιπές· τὸ δεύτερον ἄνευ τοῦ πρώτου ἀτελές, τὰ δὲ ἀμφότερα συμπίπτοντα, ἰδοὺ αἱ δύο πτέρυγες τοῦ ἱπταμένου ἀετοῦ. Ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ οὗτος μέγας κληθήσεται. Τὸ μεγαλεῖον τοῦτο εὐχόμεθα εἰς πάντας τοὺς διδασκάλους τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἑαυτῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

— Ὁ κ. Ἰ. Μαρτῖνος, ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐκ τῶν συμβούλων τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, ὡμίλησε τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν εἰς τὴν ἐν Πειραιεῖ σχολὴν τοῦ Ἱεροῦ Σωματείου τῇ 5 ὥρᾳ μ. μ. Ἡ αἴθουσα τοῦ παρθεναγωγείου ἦτο πλήρης λαοῦ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ ῥήτωρ ὡμίλησεν ἐκ τοῦ πυρείου μετὰ πολλῆς ἁπλότητος, σαφηνείας καὶ ζωηρότητος. Ὁ κ. Μαρτῖνος, διδάσκων καὶ ἐν τῇ «Ἑταιρίᾳ τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ» εὐδοκίμως, ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς κατηχήσεως καὶ ἐν Πειραιεῖ, καί, ὡς ἀντελήφθημεν παραστάντες, οἱ λόγοι αὐτοῦ, ἀνάλογοι τῆς κατανοήσεως τοῦ λαοῦ, παρήγαγον πολλὴν ἐντύπωσιν. Συγχαίρομεν τῷ σεβ. Μητροπολίτῃ καὶ τῷ ἱερῷ Συνδέσμῳ, τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι μεγάλως θὰ ὠφελήσῃ.

— Πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μαρκοπούλου συνέδραμον τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν εἰς τὸν ναὸν αὐτῶν, εἰς ὃν ὁ σεβ. Μητροπολίτης κ. Γερμανὸς ἐτέλεσε μνημόσυνον διὰ τὸν πρὸ μικροῦ ἀποβιώσαντα ἱερέα των κ. Βασίλειον. Ἡ Α. Σεβασμιότης ὡμίλησεν, ὡς μανθάνομεν, λόγον πρακτικώτατον καὶ ὠφελιμώτατον περὶ πίστεως καὶ τῶν μεγάλων ἔργων, ἅτινά εἰσι πάντοτε συνέπεια αὐτῆς, ὅταν αὕτη δὲν εἶνε νεκρὰ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ χριστιανοῦ. Οἱ ἀνὰ τὰ χωρία χριστιανοὶ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως βλέπουσι καὶ ἀκούουσι τὰς ἐπισκέψεις καὶ τὴν σωστικὴν διδασκαλίαν τοῦ ποιμενάρχου αὐτῶν.

— Ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἐξελέγη παμψηφεὶ πρόεδρος τοῦ ἀρτίως συστάντος συλλόγου «Συνδέσμου τῶν Κεφαλλήνων».

— Ὁ κ. Γεώρ. Σπ. Μακρῆς, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας, προσηλυτισθεὶς πρὸ τετραετίας ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ καλουμένων Ἑλλήνων εὐαγγελιστῶν, ἀνηκόντων εἰς τὴν προτεσταντικὴν ἐκκλησίαν τῶν Διαμαρτυρομένων, ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπίδοκι δὲ εἰς τὸν σεβ. πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑποβάλλει τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, ἣν ὁμολογοῦμεν προσεχῶς, χάριν ἐπιτρέποντος.

— Ὁ μητροπολίτης Πεντεπόλεως κ. Νεκτάριος ἀγγέλλει τὴν δι' αὐτοῦ ἔκδοσιν ἀνεκδότου τίνος συγγράμματος τοῦ Νικηφόρου Βέμβα ἐπιγραφομένου Φυσικὴ Θεολογία καὶ Χριστιανικὴ Ἠθική. Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ παναλλήλου φήμης ἐξωθένος σοφοῦ ἐκείνου διδασκάλου συγκείμενον ἐκ 18 τυπογραφικῶν φύλλων θὰ τιμᾶται ἀντὶ φρ. 6. Ὁ ἐγγραφόμενος συνδρομητὴς θὰ λαμβάνῃ δωρεὰν καὶ τὸ ἐξ 7 τυπογραφικῶν φύλλων ἰδιαίτερον τεῦχος συγχρόνως ἐκδιδόμενον Σχεδίασμα Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως περὶ ἀνεξιθρησκείας. Τίς ἐπιθυμεῖ νὰ ἐγγραφῇ συνδρομητὴς ἀς τὸ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν κ. Δ. Παπαξῆν διευθυντὴν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Γαλλοελληνικῆς σχολῆς κὰ Ἐρμῆς· ἔχοντας τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐκδόσεως.

— Ἡ Φιλοσοφικὴ κατὰ Χριστὸν Ἠθικὴ τοῦ κ. Λαΐζου Ἠλιοῦ, περὶ ἧς ἔγραψεν ἄλλοτε ἡ «Ἀνάπλασις», πωλεῖται ἀντὶ δρ. 1)2 ἐν τῷ ἐκδοτικῷ ἢ 1 1)2 χρ. φράγκων διὰ τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ ὠφελιμώτατον τοῦτο σύγγραμμα δύναταί τις νὰ προμηθευθῇ καὶ διὰ τῆς διευθυνσεώς τῆς «Ἀναπλάσεως» προκαταβάλων τὸ τίμημα.

ΔΩΡΕΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ».

Ὁ ἐν Βιέννῃ ἐφημέριος κ. Φιλόθεος Γιαννούλης ἀρχιμανδρίτης ἔπεμψε διὰ τοῦ σεβασμιωτάτου κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῆς «Ἀναπλάσεως» δραχ. 96. Ὁμοίως καὶ ὁ ἐν Αἰγύπτῳ ὁμογενὴς κ. Φρ. Κουτέσης ἔπεμψε πρὸς τῇ συνδρομῇ του φρ. ἐπὶ πλέον 8. Οἱ ἐν Νικολαΐεφ συνδρομηταὶ πρὸ ταῖς συνδρομαῖς αὐτῶν δρ. ἐπὶ πλέον 16. Ὁ κ. Ν. Ψυχάρης βέης πλέον τῆς συνδρομῆς του δρ. 16.

Τύποις Λ. Καλλιφάκη καὶ Ν. Τριαντάφυλλου
— Κάτωθι τοῦ Δημαρχείου. —